

ПРОФ. ВОЛОДИМИР ШАЯН

Найвища Святість

Студія про Свантевита

О Р Д Е Н

ЛОНДОН

1971

ТОРОНТО

PROF. WOLHODYMYR SHAYAN

The Highest Holiness

A study about Svantevit

(In Ukrainian Language)

THE ORDER

LONDON

1971

TORONTO

ПРОФ. ВОЛОДИМИР ШАЯН

Найвища Святість

Студія про Свантевита

О Р Д Е Н

ЛОНДОН

1971

ТОРОНТО

PRINTED IN CANADA

КОСМОГОНІЯ СВЯТОСТІ

У моїй праці «Найвище Світло» я виявив, що наші предки відчували та уявляли собі Істоту Всесвіту як Найвище Світло. Це Небо і Бог і Найвища Творча Снага, Всевічна і Всетворча Істота, якої зовнішнім, видимим проявом для нас є Світло Найвищого Неба над нами.

У своїй Найвищій Сутності Сварог не був персоніфікований, а принаймні не до тої міри персоніфікований, як інші Божества, ближчі до людей. Він просто БУВ і Є, Всеживий, Усетворчий, Усеобіймаючий.

Його стверджувало наявно Світло Дня, — чи Вогонь Світла Дня — що його пізнаємо далі як одного із Сварожичів — цебто Синів Сварога, Синів Світла.

Його стверджували Небесні Світила Зір уночі. Його стверджувала присутність Найвищого Неба над нами.

Сумнів про його існування був невідомий і неможливий. Його вчинило можливим щоби лиш матеріалістично спрямовані вчення про так звану «Ма-

терію» як сутність світу, чи то мертво, чи наділену енергією, чи навіть створену.

Таїнство Істоти Найвищої Святости «відкрили віщуни у серці, шукаючи допитливо» (Ригведа X. 129.)

Поява Світло-Істоти, абож Світло-Сонця, викликала в людині дивний і піднесений стан душі від сильного надхнення аж до світовізій віщунів. Знають і описують це віщування найнадхненніші віщунни й поети.

На силу і своєрідність цього почування я звернув увагу в моїх літературознавчих студіях зокрема про Сковороду, Шевченка та Ольжича. Стан світловізії віщуна так чудесно і докладно описаний у поемі Франка «Іван Вишенський», ще жде на окрему працю, яка докаже, що світловізія Вишенського це не тільки поетична уява Франка, але дійсність такого переживання високими просвітленими.

Я описав і назвав це дивне і блаженне почування як Святість.

Дуже міцне і яскраве самоусвідомлення природи цього чудовного почування в людській душі зустрічаємо у Сковороди. З уваги на те, що моя праця про нього не змогла бути оголошена друком, мені доводиться навести із неї відірвані фрагменти, які є описом вибуху цього почування:

«... устав я рано і пішов до саду перейти. Перше почуття, яке я пережив моїм серцем, було якесь увільнення немов із в'язів, свобода, бадьорість, надія зі сповненням. Увівши в такий стан духа всю волю і всі мої бажання, почув я в собі незвичайний

підйом і рух, що наповнювали мене таємною силою. Нагло якесь ізілляння сповнило мою душу, від чого все моє нутро розгорілося вогнем, і здавалося, що полум'яна течія кружляє в моїх жилах. Я почав не ходити, а бігати, ніби несений якимсь поривом. Я не почував у собі ні рук, ні ніг і був немов увесь зложений із вогнистого складу, що носився в просторі кругобуття. Цілий світ зник передо мною. Одне лише почування любови, благодійности, спокою, вічності оживляло мою істоту. Сльози полились із моїх очей ручаями і розлили премилу гармонію в усе моє буття. Я приник до себе, почув ніби синівське заповнення любови і від того часу присвятив себе на синівську слухняність Божому Духові».

Не місце тут удаватися в аналізу цього почування. Вона вже написана в моїй праці. Я відмічую тут основне для нашого досліду відчуття пов'язання цього почування із Світлом чи Вогнем.

Душу Сквороди наповнило «ізілляння... від чого його нутро розгорілося вогнем, і здавалося, що полум'яна течія кружляє в його жилах... Він був немов увесь зложений із **ВОГНИСТОГО СКЛАДУ**, що кружляв у **ПРОСТОРИ КРУГОВУТТЯ**. Він відчув ніби **СИНІВСЬКЕ ЗАПЕВНЕННЯ ЛЮБОВИ** і від того часу — підкреслюємо — і від того часу — присвятив себе на **СИНІВСЬКУ СЛУХНЯНІСТЬ БОЖОМУ ДУХОВІ**».

Якби Скворода вивчав докладніше теологію наших прапредків, тоді цього **ДУХА БОЖОГО ІЗ ІСТОТИ ВОГНИСТОГО СКЛАДУ**, що лине в просторі кругобуття, що полум'яною течією оживлює нашу істоту і дає їй основну силу нашого життя у

вигляді надхнення, то він назвав би його ІСТОТОЮ СВЯТОСТИ, абож у мові наших прапредків СВАНТЕВИТОМ.

Сковорода виразно відчув у цьому найвищому моменті свого життя, що він є СИНОМ НАЙВИЩОЇ СВЯТОСТИ, абож у космологічному сенсі СИНОМ НАЙВИЩОГО СВІТЛА.

Про численні вибухи цього почування святости в житті Шевченка писав я у моїй праці п. з. «Основна сила творчости Шевченка», і тому доводиться тільки відіслати моїх читачів до неї. В живучости цього почування у Сковороди і Шевченка знаходжу метафізичну єдність їх духовости.

Сковорода знає, що саме в такому душевному стані даються нові думки, ідеї чи об'явлення.

Знає теж Іван Франко, що хоривський куц горів у його власному серці. Він знав теж муку і відповідальність пророка, що мав би горіння цього куца перекласти на людську мову наказів пророка для народу, якого йому дано вести і для історії (Мойсей).

Знали це почування і дали про це свідоцтво великі містики в Європі. Тут згадаємо тільки Беме, якого свідчення я навів у одній із моїх публікацій англійською мовою.

Словом, треба б писати цілу студію про це відчуття у психології пророків та провідних постатей креаціоністичної літератури.

Характеристичним для них усіх є міцне і нерозривне поєднання цього стану із Світлом чи Внутрішнім Вогнем. Ті, що зазнали дару цього Світла

або прийняли його із уст великих утаємничених так і звалися «ілюмінатами» себто «просвітленими».

Отже, так відчуваємо Світло в нашій душі. Святість — це внутрішнє відчуття природи Світла. Воно родиться немов із самої Істоти Світла.

Це Світло Саме в Собі. Самоусвідомлення для себе у Космосі і в Людській Душі, що є його частиною. Це трансцендентальна Істота Світла як категорія відчуття й мислення разом. Світло відчуєте із психологічного становища, — уживши модерного визначення.

Саме таке відчуття стало об'явленням Істоти Найвищого Світла як рівночасно Істоти Найвищої Святости. Світло живе Святістю для себе і в собі.

Так із Космогонічного Божества народилося Теологічне Божество.

Була це ціла революція в дотеперішній теогонії. Ми пізнали тут щось із внутрішньої природи Найвищого Світла, його самого внутрішнє Відчуття Вселенної саме як Святости.

Наші прапредки назвали це Божество СВАНТЕВИТОМ. Нас ніяк не здивує, що він був Сином Найвищого Світла, у своїй природній Істоті із ним Єдиний і Тожсамий.

Він був і є по всі часи «СВАРОЖИЧЕМ» — сином СВАРОГА.

Нас не здивує також, що цю праоснову основ нашої теології знайдемо засвідчену вже у... самій нашій старовинній мові.

Ми є синами Світла і Святости.

ОНТОЛОГІЯ СВЯТОСТИ

Артур Шопенгауер визначив сутність Космосу в Собі, — або «Річ-у-собі» — дас Дінг ан зіх — Канта) як Воля і уявлення (ді Вельт альс Вілле унд Форштеллюнг). Наш старовинний Віщун, що перший назвав Істоту Космосу Свантевитом, заперечував би ствердження Шопенгауера. Надто людське, архилюдське, але разом із тим обмежене є поняття «Волі» Шопенгауера. Це тільки ота психологічна і людська якість, яку він відкрив у своїй власній психології як щось засновне і основоположне, пробуючи вийти поза агностицизм непізнавального «Дінг ан зіх» Канта. Він твердив, що ключ до пізнання отого непізнавального є в нашому власному внутрішньому досвіді. Цієї мудрости навчився він із Упанішад. Але тоді його інтерпретація Абсолюту є тільки сповіддю чи самоусвідомленням про власний стан його душі. Його «Воля» протиставиться цілому Космосові, експандує, вибухає, розливається, — протиставиться вороже, — вороже протиставиться цілому світові і... трагічно гине. Отже, це тільки сповідь власного чи загально-германського егоцентризму «Волі» як протиставлення цілому світові, як її нагромадження і згущення, а далі сам вибух із... трагічним розлиттям у просторі якже безмежно ширшому від егоцентричного обмеження.

«Святість» не протиставиться ані Космосові, ані Світові. Це його творча сила, це сам факт розпросторювання світла, — отже, існування — отже, Святости як Існування в Космосі.

Вона не нищить, але дає силу, одухотворює, спричинює ріст і розріст, — кажучи термінами... сьгоднішньої астрономії, — поширює простір рівночасно із ростом Світла, як т. зв. «енергії», чи — ще гірше — як т. зв. «космічної матерії».

І тут найновіша астрономія стрічається із старовинною мудрістю волхвів, що приписували «ширше вимірювання простору» Перунові чи Індрі, якого вибух Громової Потуги є рівночасно ростом і виявом світлово-енергетичної потуги в мільйонах кіловатів міреної. Але рівночасно для нашого Волхва це не просто вибух енергії, але рівночасно вибух його Творчої Розкоші...

У пізнішій мистецькій творчості це буде... екстатичний танок, у якому Божество розливає Світло і Розкіш рівночасно.

Це є Святість як Основна Сила Божества, що його Істоту пізнавали наші волхви силою духового пізнання і називали його різними іменами. Вони були Сини Сварога, або ж по -українському Сварожичі.

Отже, розпросторення Світла чи вибухи Синіх Громів, які запліднюють Природу у внутрішній своїй істоті, це те, що дається нам у найвищому святі в житті, саме у відчутті святости.

Це є інтерпретація Абсолюту, дана нам у завіщанні того Великого Волхва, що перший назвав Найстаршого Сварожича його назво-істотою «Свантевит».

Навчає Сковорода, що знали цю найвищу мудрість вже у старовину, зберігали її і нам як заповіт передали. Тайна цієї мудрости — це дане нам тим

самим Сварогом-Свантевитом світовідчування світу як радісної Святости.

Як бачимо, наше визначення Святости не покривається із християнським розумінням цього слова, як стану відреченого від світу аскета-схимника, у якому вигасли або, ще гірше, були штучно уморені та умертвлені його життєві сили, тільки заради втечі від світу, тільки заради спасення його власної обмеженої душі.

Як знаємо із Шевченкового «Заповіту» та Франкового «Івана Вишенського», українська наука про спасення відкидає таке обмежене розуміння святости. Шевченко не прагне ані спокою, ані вічного спочинку, ані вічного сну, ані навіть спасення в небі так довго, поки в неволі його країна, так довго, поки злочин і кат панує над поневоленим його народом, так довго, поки він — пробудник і пророк — не здійснить свого завдання на землі.

«А до того — я не знаю Бога.» — написав він виразно у своїм «Заповіті».

Так само Франко в «Івані Вишенським» відкидає шукання т. зв. «спасення» своєї тільки власної душечки, як обмежений еґоцентризм Вишенського, у часі, коли кличуть і просять його поради і його авторитету його рідні козаки, оборонці, — єдині героїчні оборонці віри й правди на землі. Невже ж тоді думати йому про втечу від світу і журитися та дбати тільки про т. зв. «власне спасення». Його обов'язком є послужити своєю мудрістю і дозрілим досвідом своїм рідним братам у їх боротьбі за справедливу і священну справу.

Святість дається душі на справжніх висотах героїчного чину. Саме так почували себе Лицарі Святослава і лицарі Ігоря — Внуками Дажбога!

Отже...

І тут доходимо до глибин нашої онтології...

Святість це дієва творча сила, вседійсна там, де Світло. А це не «сила» в обмеженому нашому розумінні, але сама внутрішня Істота Світла.

Світло живе Святістю. Святість — це жива душа Світла.

Воно ближче, воно рідне нам тим, що ми відчуваємо його в нашій душі. Тоді у нас Свято. Внутрішня радість із піднесенням. Здійснення і новий вогонь до дії.

Свято тому, що душа сповнена святістю. Тоді все світле, як вишивки на нашій сорочці, як живі барви на живій писанці, тоді все світле і радісно-надхненне.

«І світ Божий як Великдень

І люди як люди»

— навчав про це Шевченко.

Хочеться розповити серце і весь світ обняти. Так писав тойже Шевченко. Єднання із братом, із родом, із громадою, із народом — стається тоді внутрішньою конечністю.

Ми вдягаємо тоді одіння світле, ясне, розцвітане. Наше обличчя сяє добрістю і надхненною повагою. Ми піднесені в душі. Прагнемо обряду, як єднання із громадою і родом. Прагнемо висловити наше почування. Прагнемо співу й музики. Виводимо гаївки. Або радіємо, що наша молодь продовжує свято нашого життя.

Ми йдемо тоді на Храмове Свято, що його опис стрінемо у нашій праці. І там...

Там будуть ламати Священний Коловай, спечений на меду і ціла громада спожие його частку як наше староукраїнське Священне Причастя.

Перед Храмом Свантевита.

Пожива для пробудженого надхнення.

Буде потім радість цілої громади. Участь у спільноті жертви.

Це є істота святости виявлена в житті спільноти. Корона нашого існування.

Хочеться ввесь світ обняти. Зайва річ учити його тоді любови до брата. Він хоче сам із себе його обняти і цілувати. Що більше, — він, дружинник Святослава, готов сто разів згинути в боротьбі за свого брата, а брат за нього, і в тому їх сила. Зайва річ учити його, дружинника Святослава, любови до брата. Але й зайва річ учити його теж любови до ворога, що хоче вчинити його своїм рабом, і це рабство пом'якшувати вченням про підданство і любов до злющого ворога.

Його душа сповнена любов'ю до брата. Він не тільки любить його. Він хоче його цілувати у цей Великий День Храмового Свята. Це частина самого обряду. Частина всенароднього Причастя. Світ Божий — як Великдень.

Святість — це активна і творча сила.

У моїй праці про «Найвище Світло» я підкреслював, як розуміли наші прапредки дію самого Світла.

Воно підносить трави і рослини. Воно наповнює їх силою Світла. Набрякають, набухають, ви-

прямлюються сповнені своєю кров'ю, сповнені соками плідної землі, підносяться вгору, до сонця.

Тисячі й тисячі творчих духів пробуджується тоді до праці. В усьому живому животворить ця благодійна потуга. Розкіш росту і пробудженого творення розливається буйними струменями по всьому світі. Ми кажемо сьогодні: це дія соняшного проміння. Набагато мудріше звали наші прапредки — це в Авесті — цю творчу силу «язатами» — численними, пречисленними творчими духами, що їх будить до праці преблагословенний Хорс.

Це всі ті лісовики, домовики, польовики, що працюють для нас разом із соняшним світлом, разом із весною. Це — коли хочете, — і той предобрій і розумний лісовик із «Лісової Пісні» Лесі, чи Дух Зеленого Дуба із поеми Ореста, що прийшов до нього у сні, щоб уділити йому дещо із своєї сили святости.

Святість — це внутрішня, активна сила, творча істота самого Світла. Душа, найочевидніше, від того Світла походить і до того Світла вертається. Вона... світлороджена святість.

Як почування людської душі дається нам Святість у внутрішньому переживанні і спостереженні, відомому у психології як «інтроспекція». Вона тоді дана нам немов безпосередньо, і тим вона найближча до нашої душі. Це Світло нашої душі. Це почування не є буденне. Дається рідко. Має різну силу й напругу, пов'язане із різними змістами уявлень і думок, залежним від стану духового та розумового розвитку людини. Мушу ще раз відіслати читачів до моїх праць на цю тему, зокрема до

опису й аналізи проявів цієї Священної Сили у творчості Сковороди і Шевченка. Але це не значить, що це почування приступне тільки пророкам чи провідним духам. Ні, зовсім, ні. У них воно має надзвичайну силу напруги і пов'язане із тим, що зємо в їх душі «об'явленням». Але і звичайні люди відчують його чисто і виразно. Це саме і є почування, що його досвідчуємо у «Свято».

На то є Свято. Воно має дати нам оцю піднесеність і радість душі, її поживу на будні. Приготування до свята мають саме на меті допомогти людині пережити чи відчутти цей настрій чи почування свята. Воно звичайно закрашене радістю. Достойною радістю життєвого благословення чи теж буйнішою радістю молоді, яка в такому настрої відчуває потребу ритуального танцю, хороводів, чи в нас гаївок, або інших обрядів сполучених із рухом та забавами.

Найважливішою істотою Свята в наших предків було розпалення Святого Живого Вогню. Так починалося Різдво, Великдень чи Свято Купала. Весняне чи літнє розпалювання Живого Вогню відбувалося в священному гаю, чи на узгір'ю або горі, яка звалася часто «Красною Горою». Там будували звичайно святиню. Що раз більше таких святинь чи культових місць відкриває сьогодні археологія.

Отже, Свято це день, у якому ми повинні відчувати оце небуденне почування Свята. Це те найвище, що дає нам життя. Без Свят заніділа б у людині її здатність відчувати свято. Вона була б духовою калікою. Це пояснює силу Віри, Обряду

чи Релігії. Це не сама тільки традиція чи вчення. Це та природна потреба душі відчувати свою духову природу, саме як свято, як піднесену радість життя чи космічного існування на вищих щаблях самоусвідомлення.

Не можна яскравіше виразити пов'язаність цього почування святости із світлом, як це вчинили наші прапředки, саме через розпалювання Живого Вогню. Це — праоснова Свята і праоснова Жертви, як побачимо це у наших дальших дослідах.

Людина навчилася творити Свято Вогню, і саме тоді стала вона Людиною. Усі народи вважали його даром небес чи теж просто самою присутністю Божественної Сили у Вогні та Світлі.

І саме це просте і преглибоке пізнання лягло в основу нашої рідної віри, онтології і теології.

Сковорода стверджує, що це таїнство знали в старовині і передавали нащадкам у спадщину. Розвинене, удосконалене вчення про таку природу Божества, Космосу і Людської Душі було предметом Знання Таємного, себто вищого пізнання, яке передавалося достойним цього просвітлення. Школи такого вчення переслідувалися дуже часто в історії з боку панівної верстви теократії, яка вбачала в цьому вченні чи то незгідність із їх догматизмом, чи то небезпеку для їх теократичної монополії, а отже — влади. Багато пророків згинуло в обороні, чи за визнання оцієї вищої мудрости самоусвідомлення. Усі вони підкреслювали, що таїнство цієї Священної Мудрости є в нашій душі. Не хотів би я тут вирізнити якогось одного пророка, бо було багато надхненних віщунів в історії людства, які

знали цю правду. Їх виявлення і порівняльний розгляд їхнього вчення також переходить межі цієї праці. Тут підкреслюю тільки, що цю таїну таїн знали вже ті прапредки, що назвали Сварожича Свантевитом, або, есотерично кажучи, — Найвище Світло як Найвищу Святість.

Усі теології нашого світу, себто світу великих вір, уважали Святість основним Атрибутом Бога. Що ж це Атрибут? Вид, дійсність, прикмета, істота, частина істоти, «реале», чи «номінале» і т. д., і т. д., це все в різних формах те саме пізнання, що його дали своєму Божеству наші прапредки. Їх віру називали «поганською» у змислі поганої і ложної і вчили нас від дитинства погорджувати нею.

Ми регабітуємо віру наших прапредків перед історією і наукою і спростовуємо всі ці інвективи т. зв. «поганства» як пересуди, злу волю, а що більше, — як неправду в науці. Супроти науки, мені здається, немає гіршого злочину як неправда.

Отже, справа дослідів старовинної, старо-української, чи взагалі прото-індоевропейської віри, — поскільки можемо прослідити її коріння в найстарших чи через найстарші тексти індо-европейських релігій вимагає перш за все ревізії дотеперішньої методології дослідів, а саме: підходу до цих вірувань, як примітивних, низьких, ніякої, або низької вартости як системи віри і світогляду. Мої досліді Ригведи переконали мене, що є саме навпаки. Тут стрічаємо первісно сильні і надхненні високі, орлині лети людського духу, сміливі відкривальні лети в неznані країни, подиву гідні у сво-

їх висотах чи глибинах пізнання. Те саме відноситься до всіх інших систем індо-європейських вір, які безсумнівно мають одне коріння у прасивій давнині. Саме досліді культу Свантевита дають нам змогу перевести один із основних доказів для моєї реабілітації старовинної протослов'янської віри.

Отже, сама назва визначає суть і онтологічну природу Найвищого Божества чи, як сьогодні кажемо, Бога.

Назвали його СВАНТЕВИТОМ у наших джерелах. Старовинну назву СВЯТОГОРА, засвідчену пізно записаними билинами, вважаю рівнобіжною і того самого смісту: Горіння Святости чи теж Творення Святости, Космогонічну Основу Святости як Істоти Світла.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОСТУЛЯТИ

Здавалося б зайвим відзначувати методологічні постуляти в наукових дослідях. А однак це виявиться основним.

Те саме слово, себто слово того самого звучання, змінює в історії своє значення, обсяг зміщений у ньому, зміст чи то поширений, чи звужений, чи унапрявлений до іншого предмету значенности, чи хоч би значно пересунений у своєму інтенціональному моменті визначення.

Кожне слово поєднане і викликає численні асоціаційні зв'язки в нашій свідомості, а отже і пізнанні. Усі вони впливають разом із змістом

слова, як його широка значенева сфера, його клімат чи навіть його світ. Слово того самого звучання в іншому пізнаневому кліматі, в іншій системі цінностей не буде мати тієї самої чи такої самої значеневої сфери та обсягу. Це щоденне явище у філогічних дослідах такого віддаленого від нас світу у часі і просторі як, наприклад, Риг'веда. Більшість незрозумінь чи непорозумінь, а отже зайвих дискусій і недійсних оцінок має тут своє джерело. Для необзнайомлених із цим фактом треба його вияскравити.

До того роду слів належить і саме слово «Святий» — «Святість», що буде предметом нашого досліджу. Отже:

Один учений — з ним стрінемося у лінгвістичній частині — перекладаючи слово «Святий» з Авести, зауважив і відчув, що в зіставленні з ужитковим і сьогодні щоденним його розумінням, поданим його через християнізм, це слово може не віддавати вірно чи всебічно, чи основно його значення в «Авесті». Звідси може постати незрозуміння чи невірне зрозуміння тексту. Це слово звучить у мові Авести: «СПЕНТА».

Побачимо, що воно похідне від форми «СЪВЕНТА». Важливе сполучення цього слова у виді «СПЕНТА МАЙНІЮ» перекладається звичайно «СВЯТИЙ ДУХ» чи вірніше: «СВЯТИЙ МИСЛЕДУХ». Наш учений уважав, що слово в цьому та інших місцях не віддає того значеневого змісту, що воно його мало в оригіналі. Тому цей учений пропонує і вживає у своєму перекладі визначення: «ІНКРЕМЕНТАЛЬ СПІРІТ», себто Дух, що при-

носить РІСТ, отже збільшення Життя, Потуги, Сили, саме Творчий ДУХ ВСЕСВІТУ.

Коли прийняти таке значення для старого загально-індоевропейського часу, тоді це важливий ключ до зрозуміння повноти значення СВАНТЕВИТА: це, отже, не тільки БОГ чи ДУХ СВЯТОСТИ, але це саме її ТВОРЕЦЬ, отже — ТВОРЕЦЬ СВІТЛА, РОСТУ, СИЛИ, ПОТУГИ ВСЬОГО СВІТУ, отже БАТЬКО — ТВОРЕЦЬ ВСЕСВІТУ. І саме такий зміст дасть зрозуміння факту, чому сватиня Свантевита була такою важливою в світі західньо-північних слов'ян, як це побачимо із тексту.

Такі і подібні факти мусимо мати постійно на увазі вже від самого початку дослідів як їх методологічний постулат. Не накидаймо словам їх сьогоднішнього змісту, але спробуймо шляхом сумлінної аналізи дійти саме до його первісного, основного, історичного значення. Не накидаймо словам сьогоднішніх змістів чи асоціаційних сполучень і висновків, на цих асоціаціях спертих.

Наведу коротко інший популярний для зрозуміння приклад із світу «Ригведи»: хто не відчує у слові «корова» емоційних зв'язків як «мати-живителька наших дітей і нашої родини», істоту добру і шановану, — той хай не береться читати «Ригведи», або студіювати старовинні обряди Різдва, в яких господар відвідує з пошаною свою маржинку. Слово «КАВ» сполучене в його уяві із дуже вульгарним значенням, отже, він тільки закотить губи і докаже, що ... йому б пасти корови, а не бути ученим. Ні, я недоречно сказав, — був би з нього і пастух дуже поганий.

А однак, не один раз в науці я стрічаю оці закоплені губи «ученого», що з погордою і упередженням чи то історичного чи, ще гірше, релігійного порядку підходить із своїми упередженнями і готовими — якже вузькоглядними! — засудами до предмету дослідів.

Отже, мусимо мати на увазі цей основний факт, що «СВЯТИЙ» і «СВЯТІСТЬ» уживали наші прапредки в іншому, їхньому власному розумінні святости — як духової і творчої сили й потуги, пов'язаної із потугою світла й вогню у світовідчужанні наших прапредків. Інакше годі було б подумати, що наш князь Святослав — СВЕНТОСЛАВ — міг бути названий так у християнському значенні схимника, відреченця від життя, зокрема відреченця від потуги роду, відреченця від світу і людей, що шукає в монастирях спасення своєї власної душі чи душечки. Для Великого Державотворчого Духа Святослава така назва не підходить і не підходила. Отже, маємо до діла із іншим значенням слова «Святий» у назві «СВЯТОСЛАВ» — іншим від пізнішого змісту цього слова, наданим йому християнізмом.

Маючи це на увазі, будемо досліджувати Постать ДУХА СВЯТОСТИ, — СВАНТЕВИТА — у тих текстах, їх залишках чи відгуках, де збереглася якась назва його Істоти, чи хочби її тінь, за темнена ворожим до нього почуванням.

Мистецька скульптура, яка зображувала Свантевита була, згідно із досліджуванним текстом, Чотироголовою Постаттю. Наш геніяльний мистець, що перший насмілився показати в змисловому вигляді

ді і світі Божественну Істоту, показав його у виді могутньої чоловічої Постаті із чотирма головами, зверненими в чотири сторони світу.

І, отже, знову підіймали над цією статуєю, як і над іншими т. зв. «поганськими» сміх і насміх. Дивіться Ідол, препоганий Ідол, та ще й із дерева і ось що шанували «погани» як Бога. До нього молилися!

Алеж рівночасно у кожній майже християнській церкві чи костелі можемо побачити Саваоф-та у виді Старого Діда, обов'язково із сивою бородою, а біля нього інші Члени чи Особи Святої Трійці. Так, скаже християнин-теолог, — але це тільки зображення, а не сам предмет малюнку чи статуї.

Так чому ж твердити, що інакше було у наших прапредків? Це тільки те саме зображення, а не сам предмет зображення. Бачимо, отже, подвійну мірку оцінки. І то всупереч самому фактові, що у християн образи є предметом культу, носяться у процесіях, творять чуда і є святістю.

Вони антропоморфізовані. Примітивна уява вірних антропоморфізує і саму зображену постать. Чи так було у випадку Свантевита? Ні, тут бачимо виразно, що постать є тільки символом, який саме хоче уникнути наївної антропоморфізації. «Чотири» голови, самі ті здавалося б смішні чотири голови символізують — підкреслюю — СИМВОЛІЗУЮТЬ — чотири сторони світу, над якими володіє і які утримує Найвища Істота, Найвище Небо — ІСТОТА — Найвища Святість. Тут виразно

вжитий символ і мистецькі прийоми зображення, але всупереч цій виразності лають цю статую «Ідолом», а вважають продуховленням зображення одноголового сивого Дядька-Батька-Бога.

Хто ж тут сильніше чи наївніше антропоморфізує?..

Знову бачимо ті самі упередження, замість прагнення правди, вникнення в інтенції мистця-креаціоніста, вникнення саме у зміст.

Це вникнення покаже нам виразно інтенцію творця статуї. Він тільки мінімально зображений в чоловікоподібному виді, але рівночасно показаний мистцем-різьбарем, що він не просто чоловікоподібна — себто антропоморфічна особа — але його чотири голови на чотирьох шиях це тільки зміслове зображення, що він — Найвище Світло — глядить на всі чотири сторони Простору, обіймаючи його своїм всеобіймаючим зором, володіє ним і утримує та творить його основну силу всетворчою потугою своєї СВЯТОСТИ. Ось що повинна об'єктивному дослідникові розповісти сама його назва і статуя.

Тимчасом, зогиджуючи старовинну віру, зогиджували якраз цю велич мистецької і теологічної концепції Свантевита: Глядіть, він чотириголовий. Ідол тільки і нічого більше.

Самі ж зображували Єгову-Саваофта не тільки чоловікоподібним, але зовсім чоловічого виду і йому поклонялися. Хто ж тут більший ідолопоклонник?..

Скаже хтось на оборону тих пересудів:

— Так може роблять популярні пропагандисти християнізму для дітей, навчаючи катехізму, але ж учені напевно так не думають.

Тут то й ба! Ученим уділилася оця довговічна погорда, оце довговічне знецінювання і цькування старої віри, так що вони обов'язково підходять до предмету із отими накопченими губами. Роблять це ще й по вченому. Видумують різні «ізми», як от примітивний «анімізм» — він обов'язково примітивний і обов'язково тільки «анімізм». Наївний. Що Святість це суто психологічне, отже, антропоморфічне поняття, що Святість це також суворо теологічне поняття — сто разів підкреслюю (знайдете його в усіх теологіях!) — то це зовсім відсунули від своєї уваги. Що оживотворення т. зв. «мертвої природи» може бути також вислідом «ідеалістичної» філософії, цього теж не взяли до уваги.

Ітд. Ітд. Я навів тільки найгрубші приклади. Знецінення переводиться навіть більше витонченими методами.

Отже, тому я ставлю це питання як питання об'єктивізму дослідів, як питання методології, і врешті як творче питання ще не існуючої науки порівняльної теології і релігієзнавства.

Мушу зауважити, що ті самі «тонкі» методи дослідів, себто пересунення чи накинення іншого — сучасного — змісту вченням старовинних відноситься теж і до історії філософії. Під впливом панівного матеріалізму 19-го століття викривлюється в душі того ж матеріалізму основні поняття старовинної філософії. Забувається, наприклад,

що школа йонської філософії, коли шукала прасного первня, з якого сконструйований світ, шукала цього первня як метафізичного елемента, а не як матеріялістичного елемента. «ВОГОНЬ» — «ЗЕМЛЯ» — «ВОДА» — це все живі і творчі «первні», а не елементи хемії. І навіть славний для матеріялістів Демокрит зовсім не був матеріялістом. А ВОГОНЬ Геракліта це теогонія ВОГНЮ і СЛОВА, і СЛОВА як ВОГНЮ, і слова як основи Буття. Але вся ця велич концепцій пропадає в матеріялістичній інтерпретації «учених».

Чи це має відношення до нашої праці?..

Але ж, очевидно!

Буде мова про ВОГОНЬ. А це не хемічний первень чи процес, але жива світотворча СИЛА-ІСТОТА.

Тут поети кращі від учених. Писала Леся Українка, що «тут у лісі немає нічого мертвого. Тут все живе!»

Найживіше є Світло і Вогонь.

І світотворча Святість!

Отже, сформулюємо як методологічний імператив, щоб до дослідження старинної філософії і релігії не підходити, не нав'язувати, і не накидувати понять і уявлень із іншої доби, а зокрема наше вузьке уявлення про те, як то примітивно думали оці старовинні філософи чи творці релігій. Саме тут вузькість учених, що вони не годні визволитися, хоч би тільки для цілей кращого зрозуміння чогось їм невідомого, від закорінених уявлень пізнішої доби чи сучасності.

Але вернімося до самого досліду.

МИСТЕЦЬКЕ ЗОБРАЖЕННЯ І СИМВОЛИ

Ми бачили в попередньому розділі, як віщун-мистець зображує «Найвищість» — «Всеобіймаючість» — «Всеприсутність» — «Всевидючість» — «Небесність» та інші Атрибути Свантевита через символізм його чотироголовости. Побачимо, що таке характеристичне зображення многоголовости статуй дасться прослідити на інших теренах Європи, приписуваних кельтійцям, а також на терені ... Індії, де триголовість Найвищого Божества — Брагми, чи Вішну станеться клясичною, загальноприйнятою формою зображення Єдиності у трьох аспектах чи особах.

Якже виразити «Святість» засобами мистецького символізму, коли вже прийнято загальним стилем зображення Божеств як чоловікоподібних статуй, а їх атрибути як частини тіла, чи предмети людського вжитку, чи людського світу. Чотирурукі зображення Божеств в Індії тримають звичайно у своїх долонях виразно окреслені символи їх Влади чи Божественної Дії. В розвитку символіки, деякі з них наберуть виразно абстрактного вигляду і форми, як от — Тризуб чи розвинена пізніше із нього Ваджра Індри.

Яким символом виразити «Святість»...

Від непам'ятних часів уявлення про Божественне Надхнення, Радість чи Потугу Чину були поєднані із культом напою, що став теж головним предметом жертви через розлиття. І так у культурі арійської віри в Індії став відігравати величезну роль саме культ Соми, — міцного Божественного

Напою, який символізував Космічне Надхнення, власне Святість у нашому визначенні.

Жертва Соми сталася одною із найбільше розвинених жертв через розлиття, — т. зв. «лібації», — а приносили її головню найулюбленішому і найпопулярнішому Богові-Герові — Індрі, Громовержцеві, і Володареві над Богами, хоч не був він найвищим Божеством. Ціла дев'ята книга Ригведи присвячена культові Соми, — напівкові Космічного Надхнення і Божественної та Героїчної Потуги.

Очевидно, субстанція такого напівку змінювалася із зоною та із розвитком традиційного виробу такого напою. Наші терени славилися здавен-давна виробом меду, сиченого, питного, ферментованого, а також «алу» або «олу», що відповідає англійському слову «але» у теперішній вимові «ейль», себто рід густого пива. Саме ж «пиво» не вимагає пояснень, бо воно очевидно походить від слова «пити».

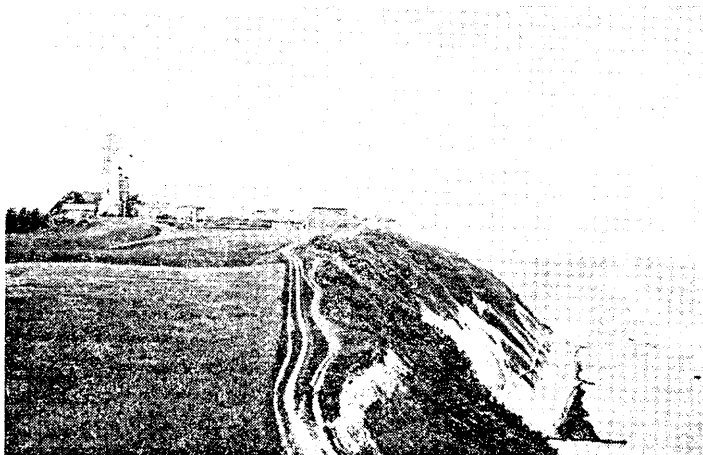
Від непам'ятних часів спроваджували в Україну, а отже і в Прибалтику «вино». В нашому описі ужив Саксонець слова «вино», хоч зовсім можливо, що це був рід паленого меду. Можливо, тимбільше що почуємо рівночасно, що головний предмет описуваної жертви буде величезного розміру округлий хліб, — себто по нашому «коловай» чи «коровай» «СПЕЧЕНИЙ НА МЕДУ».

Такий напівток пили у сивій давнині із рогу і саме цей сповнений вином чи медом ріг буде символізувати в мистецькому зображенні Божественне Надхнення чи саме «Святість».

Отже, головним символом, який зображує головний Атрибут Свантевита буде в аналізованому нами зображенні РІГ ІЗ МЕДОМ.

Такий РІГ ІЗ МЕДОМ відогравав теж велику роль в цілому протослов'янському культурі, як про це свідчить нагробне зображення напевно слов'янського походження надмогильної гранітної плити, на якій зуявлена живого розміру людська постать, а саме — старший віком мужчина, який притискає до грудей величезного розміру РІГ. Опис цього пам'ятника подає Шухґардт у своїй археологічно-дослідницькій праці п. з. «Аркона, Ретра, Вінета», 1926 на ст. 23, звідки подаємо наведену репродукцію:

Таких і подібних знахідок є багато і їх помилково уважали деякі вчені як зображення самого

Leuchtturm auf Arkona

Свантевита, алеж вони виразно одноголові і усе пов'язані із могилою.

Не буде для нас трудно пояснити це зображення. Душа померлого іде до Найвищого Неба, до місця, де всі його хоробрі предки перебувають і там заживає СВЯТОСТИ НЕБЕС, символічно зображеної у вигляді величезного рога, очевидно із медом чи вином. На цих Божественних Левадах Божественний МЕД, буде скріплювати його вічне надхнення і святість, як стан блаженности душі героя по смерті. Рабів, — як довідуємося із віри лицарів Святослава, — до цього Вирію Прапредків там не пускали. Грудка землі, якою затуляв герой свою смертельну рану була там його найкращим і єдиним свідоцтвом наших прабатьківських чеснот.

Інші символи Свантевита чи цілої його Святині є samozрозумілими саме як символи і не вимагають окремих міркувань на самому вступі. Це буде величезний Меч, як Символ Боротьби і Найвищої Влади, а далі прекрасний запряг коня і сам ЖИВИЙ БІЛИЙ КІНЬ, символ білого світу небес.

І врешті...

І це найвеличніше у святині і цілому культі...

Буде там триста найкращих, вибраних лицарів, яких життя присвячене Службі і Славі Свантевита.

Нас уже не зачудує, що всі вони будуть на білих конях.

Чи це дійсність чи мітологія...

Ми вже готові, щоб критично і аналітично читати основний, документальний текст нашого досліді, а саме книги:

Саксо Граматікус: Геста Данорум, Лібер XIII.

Нашу лектуру доводиться, однак почати від критичної дискусії про автентичність свідчень Саксонця.

ПРО «ІСТОРІЮ ДАНЦІВ» САКСОНЦЯ ПИСЬМЕННОГО

Саксо Граматікус, абож Саксонець Письменний, був данським поетом та істориком із родини дружинників у службі князя Вальдемараса Першого. Жив він в рр. 1150 — 1206. Увійшов у службу архиєпископа Абсальона і, очевидно, мусів набути для цієї служби усіх конечних знань із опануванням латини тодішньої «кляси» і стилю.

Сам був поетичної вдачі і мав живе заінтересування старовиною, а зокрема історією князів і воєн свого народу. Пише історія, що із спонуки цього архиєпископа він почав писати свою історію 1185 р. Може «спонука» архиєпископа — це тільки виправдання і повага для його власних заінтересувань. Цього не знаємо напевно, але знаємо напевно, що його заінтересування історією є жваві і щирі.

Події, про які буде мова, відбувалися в році 1168 і саме архиєпископ відігравав важливу роль у боротьбі за опанування острова Ругії і знищення святині Свантевита у твердині Аркони. Мусимо пам'ятати, що це був час, у якому архиєпископи

відігравали більше активну і безпосередню роль у політичному житті, ніж сьогодні. У поході, про який буде мова, архієпископ Абсальон відігравав роль головнокомандувача і був автором головного бойового плану облоги твердині Аркони.

Для ілюстрації цього факту пригадаймо нашим читачам, що це в той час приблизно князь Англії Генрих II-ий забажав, щоб його канцлер, себто, на сьогоднішні поняття, прем'єр міністрів, став архієпископом і здійснив це бажання в блискавичному часі. Він бажав собі далі, щоб цей архієпископ, мова тут про славного Томаса Бекета, справував надалі уряд йому вірного канцлера і дорадника. Тут сталося не по його бажанні. Не будемо теж слідкувати тут за цією важливою подією в історії Англії. Ми згадали її лише для ілюстрації ролі архієпископів того часу.

В Данії архієпископ Абсальон зостався вірним князеві. Історію нападу на Ругію, облоги Аркони і події після її розгрому можемо слідкувати з виїмковою докладністю в історії Саксонця. Слід думати, що він був безпосереднім учасником і навіть мав за завдання писати хроніку цієї війни. Вона ж була завершенням трьох попередніх спроб опанувати цей острів, у рр. 1136, 1159 і 1166. Цілий хрестоносний похід мав бути піднятий проти держави цього острова і твердині старослов'янської віри. Отже, подія вважалася неабиякої ваги та історичного значення для Данії. Роль архієпископа тут повністю вияскравлена, можливо — перебільшена. Сам безсумнівно хоробрий князь Данії, Вальдемарс Перший, показаний тут у досить

пасивній ролі глядача, що дивиться на боротьбу та облогу із свого крісла перед шатром. Натомість активність і провідна роль архієпископа скрізь детально висвітлена. Це може пояснити тільки фактом безпосередньої участі його секретаря чи учня, саме Саксонця Письменного, у цих подіях і навіть впливу самого архієпископа — таке яскраве підкреслення його ролі підчас облоги і після розгрому твердині. Так чи інакше події описані ще за життя численних учасників були для них цінні, тому описані докладно і з певності в основному вірно, хоч саме слово Абсальона могло мати вплив на переоцінку його власної ролі.

Мабуть із цієї хроніки, а зокрема жвавості її опису постала думка написати цілу історію Данії. Її з доручення чи спонуки почав Саксонець від панування перших християнських князів Данії, а саме — від Свейна 1076 р. Зовсім подібно як у наших хроніках. Але є й основна різниця, а саме — пізніше її автор доповнив її всіма зібраними відомостями, переказами чи традиціями дохристиянської доби із можливо повним використанням ісландсько-скандинавських саг, і таким чином постав його монументальний твір «Історія Данії» п. з. оригіналу «Геста Данорум».

Очевидно, трудно вимагати історичної докладності від тих частин його історії, які він міг основувати тільки на традиції, залишках хронік чи головне на сагах, себто поетичних творах, що були рівночасно героїчними і мітологічними епопеями півночі. Але саме в тій частині збереглася велика скарбниця легенд чи героїчних саг, від яких зачи-

нається історія кожного народу. Подібні елементи є вплетені, як відомо, і в нашу хроніку, але в дуже незначній мірі, наслідком чого пропала ціла наша історія дохристиянської доби.

Отже, даремно гніваються деякі історики за «неісторичність у сучасному значенні» хроніки Саксонця. Ми не мали б історії князевича Гамлета, в оригіналі Амлета, що надхнула Шекспіра до його монументальної трагедії.

Одначе, навіть ці критично-негативно наставлені історики признають, що чим ближче до сучасності тим докладнішою і вірнішою стає його історія, а щодо сучасності то тут залишається ствердити, що це безпосередня обсервація або докладні звітлення численних учасників. Це останнє я виключаю на основі цілого ряду подробиць, які вказують на тонкий обсерваційний хист і живий інтерес самого автора.

Якби однак воно не було, то не може бути сумніву в автетици і правдивості основних подій, що ними будемо займатися, вони ж бо або тогочасні, або писані з автопсії.

Стільки в загальному для нашої оцінки історії Саксонця Письменного.

Якщо йдеться про вужчий предмет досліду, а саме — відомості про внутрішній устрій держави Ругії, опис святині Свантевита, його статуї, як теж статуї інших Божеств в інших містах цього острова, то тут ми у дуже щасливому становищі.

А саме: німецький учений Шухгардт, згадуваний уже вище, провів археологічні дослідження й розкопки, докладно слідкуючи за описом Саксонця.

І тут саме виявилася уся докладність і правдивість опису даного Саксонцем у його «Історії».

Отже, маємо перед собою опис подій, як теж твердині Аркони і святині Свантевита, potwierджений археологічними розкопками із докладністю, яка зовсім задовільно документує правдивість опису Саксонця. До цих розкопків трудно буде підкопатися якому небудь песимістичному чи ворожому критикові.

Ми не маємо теж найменшого сумніву, що ані Абсальон, ані Саксонець не мали ніякої симпатії, а тим менше повного зрозуміння звичаїв чи релігійних вірувань венедекських слов'ян острова Ругії. Що більше, цілість походу чи наїзду відбувалася з виразним наміром остаточного знищення цього важливого осередку автохтонної та оригінальної віри цієї слов'янської держави. Тому тут можливі чи то викривлення чи знецінення «поганської віри», алеж, із другого боку, лицарське походження і поетична вдача разом із інтересом до старовинности мусіла у великій мірі рівноважити ворожість наставників автора, головно архієпископа Абсальона до подій і змісту старовинної віри Ругіянців. Тут слід відмітити теж, що не всі князі Данії, уже християнізованої Данії, були прозелітитами. Про одного з них читаємо, що вислав він величний дар Свантевитові в Ругії, славному із своєї вирочні, за що не похвалили його християнські єпископи.

Отже, дивним дивом спостереження Саксонця не позбавлені деякої симпатії для старої віри, а зокрема для лицарської оборони твердині Аркони,

якої лицарі, як побачимо, воліли смерть у полум'ї пожеж, аніж неволю у ворожій до їх віри Данії. Це все разом творить його опис гідним наукової уваги і докладної критичної аналізу.

Хочу в цій частині праці відмітити одну подробицю опису, на оборону мого твердження про окрему спостережливість до деяких звичаїв, із яких описом мусів стрінутися наш автор.

В описі Богослуження перед святинею Свантевита Найвищий Священик культу бере в руки величезних розмірів колач, спечений на меді, і ставить його поміж собою та громадою вірних, звертаючися до них із запитанням, чи вони бачать його, себто — чи бачать його постать поза величезним людського розміру колачем. Якщо громада відповість, що його бачить, тоді він скаже:

— «Щоб на другий рік його не бачили!»

І тут автор додає своє пояснення, що ніяк він не бажає ані собі, ані їм смерті, але, що колач, абож «коловай» був на другий рік ще більший. А був цей колач виразом їх добрих жнив, їхнього добростану. Отже, Найвищий Жрець бажав їм у такий парадоксальний із відтінком веселого парадоксу ще кращого добростану, ще більшого плодозбору, ще більшого «коловаю».

І тут стрічаємося з важливим фактом потвердження правдивості такого обряду, — потвердження не менше важного як самі розкопки Шухгардта.

Бо саме такий зворот, таке благословення, чи докладно таку відповідь маємо стверджену і в укра-

їнському фолклворі, як старовинний, добре закріплений обряд, перед початком священної вечері на Різдво. Тут голова роду, поставивши «КОЛЯДУ» на стіл дає родині те саме питання і дослівно ту саму відповідь. Це ж добре відомий факт українським етнографам.

А отже, такий традиційний елемент обряду записує Саксонець як елемент Богослуження в 1168 році!!!

Ані наші прапредки не вчилися свого обряду із «Історії» Саксонця, друкованої у 16-ому сторіччі, ані Саксонець не студював цих обрядів у далекій Україні чи в Карпатах.

А однак, обряд є той сам! І записані Саксонцем слова є слово в слово такі самі, як ще й досі в обрядах початку 20-го сторіччя. Несподівано для нас маємо тут точне датування обряду як усенароднього обряду Великого Всенароднього Єднання.

Бо згідно з описом Саксонця цей Священний Коловай ділили відтак між цілим народом і це було всенароднім причастям. Нам відомо з обрядів, що такого Коловаю не вільно було різати ножем, Його ламали руками!

Стоїмо перед доказом, безсумнівним твердим доказом старовинности українських обрядів. Старовинности і їх Священного Достоїнства! Отже, довгий є шлях від острова Ругії до Чорноморських Степів, чи від Карпат до Радогощу.

Це доказ не тільки сивої старовини наших обрядів у ранній, світанково ранній добі історії людства, але куди важливіший доказ прапервісної ре-

лігійно-обрядової єдності цілого простору слов'янського розселення від Балканського півострову до... острова Ругії на північно-західних теренах слов'янського розселення. Звичайно, із бігом часу розвинули поодинокі народи ще й свої власні обряди чи звичаї, але розвинули їх на ґруті прапервісної спільноти, у якій були вже міцно зарисовані основні концепції Найвищого Божества та основні релігійно-обрядові звичаї і Богослуження.

Сьогодні ми збираємо їх залишки. Шукаємо їх у розсіяних свідченнях тих, що вогнем і мечем нищили нашу націю і нашу прабатьківську віру.

Шукаємо їх у розкопках, у розкопках чужинців, що не подбали про закріплення чи збереження якоюсь надбудовою досліджуваного об'єкту навіть за правилами археології. Шукаємо їх під землею.

Шукаємо їх в останках звичаїв і обрядів, у піснях чи переказах слов'янських і балтійських народів, як загубленого чи знищеного скарбу нашої душі.

САКСОНЕЦЬ ПИСЬМЕННИЙ ПРО НАПАД НА ДЕРЖАВУ РУГІІ ТА ЗНИЩЕННЯ СВЯТИНИ СВАНТЕВИТА

(Саксо Грамматикус: Геста Данорум; CL XVII етц,
ш. 821 етц.)

Князь (данський Вальдемарс Перший) напав на Ругію в різних місцях та, знайшовши всюди нагоду до грабунку, але ніде до вирішальної битви, ведений гарячкою проливання крові, вирішив здобувати Аркону облогою. Ця (твердиня Аркони) розташована була високо на вершку узгір'я. Від сходу, полудня й півночі була вона захищена, не штучно збудованими, але природніми укріпленнями, бо стрімкі узбіччя узгір'я мають вигляд укріплених мурів і ніяка стріла вистрілена навіть із стрільної машини не могла досягнути його (узгір'я) вершка. Із тих, вище названих сторін світу, була ця твердиня боронена морем, що опливало хвилями його підніжжя, тоді як від заходу була вона оточена оборонним валом, високим на 50 стіп, якого нижня частина була із землі, а вища з дерева перемішаного з глиною.

У її (цієї твердині) північному кінці був багатий у воду живець, до якого вела укріплена для мешканців міста дорога. Коли князь Еріх підчас попередньої облоги перерізав доступ до цього джерела обложеним мешканцям міста, то завдав їм більше шкоди від спраги як від сили зброї.

В середині городу була рівна площа, на якій видніла збудована з дерева святиня, прекрасної

роботи. Була вона у високій пошані не тільки завдяки величності її вигляду і прикрас, але завдяки святості поміщеної в ній статуї Божества. Зовнішня сторона будови була вся прикрашена дбайливо виконаними різьбами, розмальованими грубо й незручно, які уявляли собою різні зображення.

Як вхід до неї (святині) вели тільки одні і єдині двері. Сама священна статуя була окружена подвійними рядами заслон. Зовнішніми заслонами були самі стіни, вивершені багряною банею, а внутрішніми заслонами були величні звисаючі килими, прикріплені так, що творили немов стіну довкруги чотирьох стовпів. Обидві ці заслони сполучував тільки спільний дах і дуже мало дерев'яних споруд.

У святині стояла велика статуя, яка своєю велечиною перевищувала розміри людини. Гідна подиву височіла ця статуя. Вона мала чотири голови і чотири шиї, із яких дві були спрямовані вперед а дві назад, а кожна із голів зверталася своїм лицем одна направо, а друга наліво.

Вуса їх (себто цих голів) були попідтинані, а волосся підстрижене так, немов би мистець бажав наслідувати звичаї і спосіб стриження голови Ругіянців.

У правій руці тримав (зображений статуєю Бог) ріг, мистецьки вирізьблений із різнородних металів. Цей ріг щорічно наповнював аж по береги священник, що керував їхніми обрядами, який із кількості самого напитуку (залишеного в розі) предвиджував багатство плодозборів найближчого року. Ліва рука була зігнена луком і спочивала

на бедрі. Його шата досягала долішньої частини уд, які вирізьблені із ріжного дерева сполучувалися так невидним сплетом із колінами, що місце спосня частин можна було доглянути тільки зблизка і то після докладного приглянення. Його ноги, як здавалося, доторкалися землі, а їх підстави були глибоко вкопані в неї.

Поруч видніла упряж коня і сідло статуї, як теж символи Божества. Подив для них збільшував надзвичайної величини меч, якого піхву і рукоять, крім прекрасної різьби мистецького виконання, звеличували ще зовнішні прикраси із срібла.

Торжественний культ цієї статуї відбувався за ось таким обрядом:

Раз у році після плодозборів збиралися громадяни цілого острова без ріжниці перед святиною статуї, убивали жертвні тварини і влаштовували для слави їхньої віри торжественну трапезу. Священик цього Божества, який, усупереч загальному звичаєві цієї країни, відзначався довгою бородою і волоссям, уже попереднього дня перед святом, увійшовши у святилище, куди тільки йому самому лицювало увіходити, найдбайливіше прочищував статую, уживаючи щіточок і дбаючи при тому, щоб у святині навіть не видихувати, і тому для зачerpнення повітря й видиху виходив він за двері, щоб присутність Бога не була занечищена людським віддихом.

На другий день, коли зібрався народ перед дверима святині, виймав він (найвищий священик) ріг-чашу із рук статуї і пильно дививсь, чи і на-

скільки напоток у ній поменшився, що вказувало б на недостатки у майбутньому році. Помітивши це, він радив їм зберігати ощадно на майбутнє зібране жниво. Коли ж він побачив, що звичайна в чаші кількість напою не зменшилася, тоді передбачав він час рясного плодозбору. Таким чином із тих ворожебних знаків він велів їм уживати зібраних плодів чи то ощадніше, чи то щедріше. Відтак виливав він старе вино під ноги статуї як проливну жертву і наново наповнював порожню чашу. Відтак немов припиваючи віддав він чашу зображенню Божества і в торжественних словах промови просив він для себе і для цілої країни всього добра, а для її громадян нових багатств і перемог. Після цього прикладав він ріг до своїх губ і випивав вино одним духом, наповнював його удруге і вкладав у правицю статуї. Далі продовжував жертву у вигляді округлого медівника такої величини, що він (медівник) майже рівнявся висоті людини.

Далі священик ставив цей медівник між собою і народом і питався, звертаючися до народу, чи вони можуть його побачити. Коли вони відповіли, що бачать його, тоді він бажав їм, щоб на другий рік його із-за калача не бачили. У той спосіб він не бажав своїй чи свого народу смерті, але росту й збільшення майбутніх жнив. Далі він поздоровляв присутню громаду в ім'я Божества і закликав їх до дальшого почитання Бога пильними обрядами жертви, обіцяючи їм як нагороду рясні плоди землі, як також перемогу на землі і на морі. Після цих обрядів решту дня присвячували вони розкішній і пребагатій трапезі, при чому самі жертovní

дари споживали вони як пир і насолоду для піднебіння, заспокоюючи свою непоміркуваність. Недотримання поміркованости уважалося зовсім пристойним, а поміркованість — незгідною із звичаєм.

Щорічно складав кожний, чи чоловік чи жінка, монету як дар культу цієї статуї. Йому належала теж третя частина зброї і здобичі, так немовби вони були здобуті під його проводом та опікою.

Цьому Божеству приналежало триста добірних коней і стільки ж озброєних лицарів, а вся їхня здобич чи то у війні чи промислом здобута підлягала опіці жерців, які із тих здобутків велили виконувати різні емблеми чи прикраси святині та складали їх у сховищах святині, де крім великої кількості грошей зберігалися теж численні багряні тканини наднищені часом. Тут можна було бачити теж величезну кількість вотивних дарів, принесених як побожні обітниці всіми тими, що бажали добродійства.

Ця статуя збирала данину із цілої Слов'янщини. Сусідні князі постачали дари на честь святині.

Між іншими, також князь Данії Свенус для з'єднання ласки цього Божества дарував у його честь величну і дорогу чашу, ставлячи вище почитання інородної віри від домашньої, і за це нещасне жертвування поплативсь він горлом.

Це Божество мало теж інші святині у численних місцях, якими управляли священики меншої гідности і влади.

Крім цього Божеству приналежав білий Кінь. Підстригати чи виривати волосіння із його гриви

або хвоста вважалося злочином. Тільки священик мав право його годувати чи досідати, щоб через часте його вживання це Божественне сотворіння не втрачало свого значення.

На цьому коневі вирушав у бій Свантевит, — бо таке було названня цієї статуї, — проти ворогів своїх святощів, як вони вірили. Головний доказ для цього вбачали вони в тому, що ранком, хоч кінь стояв уночі у стайні, то мимо цього бував часто вкритий потом і густою піною, так немов би вернувся із довгої їзди, пробігши простори великих доріг.

Цього коня вживали також у передбачуванні майбутнього ось яким чином: Коли сподівалися війни проти якоїсь країни, тоді служба святині застромлювала перед нею списи у три ряди. У кожному ряді були все два списи зложені навкоси, устромлені вістрям у землю. Відступи між рядами були однакові. Коли треба було підняти війну, тоді священик, відправивши торжественні молитви провадив цього коня у запрягу через ряди списів. Коли кінь переступив їх наперед правою ногою, то це було прихильним знаменом. Коли ж навпаки, кінь хочби один раз підняв ліву ногу раніше за праву, тоді треба було змінити плян війни. Так само морська виправа уважалася небезпечною, якщо не побачили тричі, раз по раз, доброго кроку коня. Також, задумуючи інші справи, брали поради про її успіхи вже із першої зустрічі з конем. Якщо знаки були прихильні, вони хутко виправлялися в дорогу, якщо ж недобрі, вони заверталися й залишалися дома.

Також не було їм невідомим уживання дощечок (в оригіналі — «сортес», що може означати також табличку з написом, як їх уживали для ворожіння римляни. Слово «також» указує, що цей римський звичай був відомий Саксонцеві). Три такі таблички з дерева, з одного боку білі, а з другого чорні, були вкинені в середину ворожільного заглиблення. Білі означали вдачу, а чорні невдачу.

Але навіть жінки не були виключені від того роду знання. Вони сідали близько вогню і, не рахуючи, ані не надумуючися, рисували лінії на попелі. Коли їх число було паристе, то це вважалося знаком надійним, а коли непаристе, тоді впевнялися, що це знак зловісний.

Це була, отже, та твердиня, що її укріплення прагнув князь (Данії) розруйнувати неменше як їх релігію. Він уважав, що разом із її знищенням зможе він вирвати із корінням у цілій Ругії її поганські культу. Він не сумнівався, що так довго, як довго стояла ця статуя (Свантевита), легше є знищити їх укріплення, ніж їхню поганську віру.

Він вирішив отже, щоб прискіпити це розруйнування, заготовити величезну скількість дерева із сусідніх лісів для будови машин при облозі, хоч довелося йому при тому перемучити все військо...»

Тут мусимо розпрощатися з дослідним перекладом тексту Саксонця, бо далі вже йде довший опис самих воєнних дій, які не мають такого основного значення для наших дослідів. Доводиться їх тут далі переказувати у скороченні, що зу-

пиняться на місцях більш помітних для нашого предмету.

Отже, почалася облога. Данці обсадили залогами також надбережжя навпроти острова Вітова, щоб не допустити до відсічі. Під час оборони винесли арконці на мури і оборонні ворота городу різні знамена, між ними, відмічає Саксонець, священний прапор, який називався «Станіца». На маргінесі манускрипту був ще допис чи замітка чисюсь рукою: «Стватира». Це знамено мали вносити у часі священного бою у вирішальних битвах, і тоді — як він каже, — усе було дозволене. Мабуть, не без сарказму зауважив він, що це тим знаменам довірили арконці оборону свого городу. Він відмічує також, що це знамено — «Станіца» — було в надзвичайній пошані, яка «майже рівнялася маєстатові всіх Богів».

У вирішальному часі облоги Данцям удалося підкласти, розпалити і підсичувати заздалегідь приготованими матеріялами, вогонь під головною дерев'яною оборонною вежою над воротами твердині! Це вирішило про вислід облоги. Численні оборонці і громадяни кидалися самі у вогонь, що далі поширився, воліючи смерть аніж данську неволю.

Постали бої уздовж цілого укріплення. Данський князь велів винести крісло перед своє шатро, щоб приглядатися битві.

«Священне знам'я» згоріло у пожежі городу.

На боці данців воювали теж «Померани» під проводом «Казимира» і «Богіслава». Вони сподівалися нагороди у вигляді приділу землі за цю їх участь в нищівному поході проти ругіянців. Але,

як довідуємося із дальшого тексту, вони завелися у сподіваннях і почували себе обдуреними.

Після розгрому оборонців і програної битви князь данський подиктував їм умовини підданства, між ними на першому місці домагання видати йому статую Свантевита і всі скарби святині, та прийняти — разом із своїм рабством — «правдиву віру з усіма звичаями за взором данців».

З наказу князя Данії якийсь Есберн і Суно увійшли до святині, щоб знищити статую. Це виявилось нелегке, і їм довелося зрубати статую в ногах так, що вона впала на сусідню стіну святині. На основі пляну розкопок святині слід думати, що це була найближча до статуї задня стіна святині. Саксонець згадує теж, що в святині знайдено численні роги ріжних диких звірів, дивної форми. Не подає докладно місця. Можна думати, що близько стін.

При тій нагоді відмічує автор ось яку «драматичну» подробицю свого оповідання. Наводимо в перекладі:

«Було видно, як чорт у постаті чорного звіря втік із святині і щез із очей тих, що стояли довкруги».

Щоб докінчити таке прогнання чорта, саму статую порубали на дрібні шматочки і спалили, при цьому варили на цьому вогні свою їжу. Також цілу святиню «предали вогневі» — а «із дерева укріплень збудували церкву».

«Так замінили вони знаряддя війни на мешкання миру!» — заявляє тріумфально данський літописець.

Тут зауважимо, — хоч до коментарів ми ще не перейшли, — що треба було аж двісті років, щоб згерманізувати Ругію. Але навіть тоді залишилися численні прізвища мешканців і місць слов'янського звучання. Визволення від чорта і несення миру на світі не є винаходом сучасних ідеологів. Бо так, отже, визволили від «поганства» і спаціфікували Ругію. Але перейдімо до самого оповідання.

Після знищення Аркони і після уже перед тим доконаного відрізання всіх можливостей відсічі та оборони острова інші зовсім слабко укріплені городи були змушені здатися. Важливу роль при цьому відіграла дипломатія єпископа Абсальона. Ці події описані широко і в подробицях.

Горе переможеним!

Піддався зчерги город названий «Гарц» — за моїм здогадом, мабуть, перекручення назви «Градець» — себто менший город. Були там інші святині меншого розміру й значення. Літописець подає вже зовсім коротко описи статуй і назви Божеств. До цих його свідчень вернемо у дальших студіях.

СВІДОЦТВО ТІТМАРА

Ми навели найповніший із історичних опис статуй старовинного слов'янського Божества, який рівночасно давав нам уявлення про саму його святиню та деякі обряди і вірування. Заки перейдемо до аналізу свідoctва Саксонця, мені видається доцільним навести чи познайомитися із іншими

найважливішими джерелами, відомими в історії.

Отже, наведемо опис святині в Ретрі із «Хроніки Тітмара». Вона прийнята в науці як одне із важливих джерел до історії слов'янсько-германських відносин. Запис цей старший на півтора століття від «Історії Данії» і дасть нам змогу провести далі критичні зіставлення й порівняння.

Тітмар походив із княжо-вельможної родини. Його генеалогічне дерево із роду Вальбек достовірно відоме. Свою кар'єру завершив він як єпископ Мерсебургга над рікою Сале, недалеко від сьогоднішнього міста Гале. Твердиня Мерсебург була укріплена Гайнріхом Першим як випадова фортеця проти слов'янства. Тітмар живе у часі вибуху й розмаху німецької експансії, яка маскувалася в той час свіжою ще «ідеологією» Священної Римської Держави Німецької Нації» (Das gailige romische Reich der doichen nation). Місто Мерсебург було надкордонною твердиною. Воно на захід від Липська, себто сьогоднішнього Ляйпцігу. Основною ідеєю, яка закривала і закривала до цієї відомої в історії «експанзії» було бажання Риму «навернути» східню й північну частину Європи на християнство, та бажання тодішньої Німеччини завоювати ці землі. Отже, «Свята Держава» — цей титул дістала вона разом із благословенням із Риму — запопадливо виконувала оце «навертання» вогнем і мечем, яке закінчилося не тільки «наверненням», але цілковитим знищенням цілих народів. В нашому випадку це будуть слов'янські лютичі, що замешкували й мали свої держави над Балтійським морем, у краю, що звався «Волинь».

Свідомство такої «святости» держави німецької нації є саме «Хроніка Тітмара, єпископа Мерсебурзького», який являється ідеологом і апологетом політики Оттонів і Гайнриха Першого, себто систематичного поневолення, витискання й винищення східнопівнічного слов'янства та литовських надбалтійських народів. Вистачить глянути на малу історичної Великої Німеччини, щоб побачити успіхи такого їх ширення християнізму.

Подібно як і Саксонця не будемо, отже, підозрівати нашого автора в об'єктивізмі. Тітмар жив у часі від 975 до 1018 року. Вартість його хроніки подібно як і Саксонця різно оцінювана і різна в книгах. Старші, від 1-ої до 4-ої, уважаються компіляцією попередніх джерел. Книга шоста, з якої буде зачерпнуте наше наведення, вважається достовірною та списує сучасні Тітмарові події, походи й війни. При нагоді одного із боїв описує він святиню в Ретрі, у країні, якої мешканців називає він «лютичами». Про них говорить він наступне:

«Лютичі були колись невільниками, але через нашу (німецьку) несправедливість вони тепер є вільні».

Капітально щира «ідеологія»! Справедливим є поневолення лютичів. Їх недостатнє покарання було «несправедливим», наслідком чого вони є ще вільні і, очевидно «ненавернені». Такі поняття мав єпископ Мерсебурга про слов'ян чи надбалтійські народи. Він піддає гострій критиці князів саксонських за те, що вони виявляли млявість і бездарність у веденні війни із тодішньою Польщею.

Про віру лютичів він — як сам каже — пише з почуттям огиди. А все ж наслідки знищення старовинної культури і віри народів над Балтійським Морем змушують нас користати із його «Хроніки» у відношенні до фактів, воєнних подій і подекуди опису місцевостей чи звичаїв. Отже, із об'ємистої «Хроніки» наведемо тільки місце, яке відноситься до опису святині і Божества в Ретрі. Пам'ятаймо, що цей опис на півтора століття старший і відноситься до місця далеко віддаленого від Ругії.

Свій опис починає він словами, які самі за себе кажуть про його наставу до віри інших народів: Книга VI. Розділ 23.

«Хоч мені осоружно говорити про них (себто лютичів), то однак стисло представлю, хто вони і звідки прийшли (до воєнного походу), щоб ти знав, дорогий читачу, пусті забобони і огидну їх віру.

Існує у краю Рієдів город, що має трикутний вид і троє воріт, які ведуть до нього. Він зветься Рідегост, а оточений він з усіх боків величезним пралісом, недоторкненим рукою мешканців і шанований як святість. Двоє воріт цього городу відкриті для всіх, що до нього увіходять, а треті ворота є звернені до сходу і є найменші. Виходять до дороги, яка веде до недалекого, але жажливого вигляду озера.

У городі є тільки одна святиня, мистецьки збудована з дерева, якої основи підтримували роги диких тварин. Її зовнішні стіни були прикрашені зображенням Богів і Богинь, як можна зблизька

зауважити, предивно вирізьбленими. А внутрі стоять Богове, зроблені людською рукою, у жакликих шоломах і панцирях, кожний із них із вирізьбленим іменем (сінгуліс номінібус інскульптіс).

Перший із них зветься СВАРОЖИЧ (кворум прімус ЗУАРАСІЦІ діцітур). Йому віддають надзвичайну честь і релігійну пошану перед іншими Богами усі погани.

Є там також прапори, яких звідтіль ніде не виносять, хіба що вони потрібні на війну, і тоді несуть їх бійці-піхотинці.

Для дбайливого збереження цього всього устанавили тубильці окремих священників. Вони, коли збираються тут для молитви, або переблагання гніву Богів, єдині тут сидять, коли всі інші стоять. Шепчучи між собою таємні слова із трепетом викопують землю, щоб кинувши жереби, дослідити певність справ сумнівних. Скінчивши (цю ворожбу), вони прикривають жереби зеленою дерниною та вбивають у землю навкоси два вістря списів і ведуть через них із знаками покори коня, якого вважають за щось найбільше і шанують як святість. Відтак, кинувши жереби, якими вже раз досліджували питання, продовжують наново ворожіння, немовби доконане тою Божественною твариною. Якщо із обох ворожінь випаде той сам знак, тоді ці племена виконують за ним свої дії, якщо ні, тоді із сумом відступають від намірених плянів.

Як засвідчує старовинність, обманена різними заблудами, існує оповідання, що скільки разів гро-

зили їм заколоти довгої домашньої війни, стільки разів виходить із згаданого озера величезний дик, із білими зубами укритими блискучою піною і на очах усіх качається розкішно в калюжі серед жакливих потрясень.

Скільки є в цій країні округ, стільки є святинь і окремі зображення демонів шануються невірними. Між ними однак вище згаданий город має найвищу владу. Коли йдуть на війну, то все його поздоровляють, коли щасливо вертають, шанують його належними дарами та жеребами і через коня допитуюють, як вище описано, яку приємну для Богів жертву повинні принести їхні священники. Німий їх гнів заспокоюють жертвами людей і кров'ю тварин.

Ці всі племена разом називаються лютичами...

**
*

Тут кінчиться опис «чортопочитателів» — лютичів, винищених до кінця упродовж дальшої історії Німеччини.

Одним із дальших свідоцтв про долю цих лютичів, а також із згадкою імени Сварожича, є лист святого Брунона, у якому він засуджує Гайнриха II-го за його союз із «поганськими» лютичами.

«Яким чином — пише патетично святий Брунон — можуть співдіяти разом Сварожич — чорт — і вождь святих!»

Ніякого союзу, навіть хвиливого! Єдиною можливою формою «співіснування» є їх (себто лютичів) «навернення» наслідком якого навіть їх ім'я пропало в історії.

СВІДОЦТВО ГЕРБОРДА

Нашим черговим документом буде: «Гербордус: Діялогус де віта Оттоніс епіскопі Бамбергенсіс. Ед. Кепке-Пертз» — себто «Герборд: Розмова про життя Оттона, єпископа Бамбергенського». Герборд, це монах із монастиря у Міхельберзі, близько Бамбергу. Про його життя знаємо дуже мало, напевне лише те, що був хронографом монастиря подібно як його попередник Ебон. Його «Розмова» написана 1159 р., а його смерть датована 1168 р. Єпископ Бамберзький, якого життя описує Герборд, справував свій уряд в рр. 1103 - 1139, отже, не був його сучасником. Герборд однак користувався матеріялами чи хроніками попередників, сучасників. Головним «подвигом» цього єпископа було знищення чотирьох святинь у місті Штетіні над Одрою. Відрізану голову триголової статуї слов'янського Божества він вислав папі римському як свій трофей і доказ вірности. Статуя мала високу мистецьку вартість. Хоч у Ватикані зберігається безліч статуй старовинних грецько-римських Богів, то однак не думаю, що цей трофей по-варварськи відрізаної голови там зберігається. Його опис цієї події додає декілька цінних подробиць до відомого вже матеріялу попередніх свідчень. Саме історичне тло подібне як у інших авторів залишаємо тут без обговорення, а наводимо в перекладі тільки ті місця, які відносяться до опису самих святинь.

Сам манускрипт монаха Герборда відкритий Гізебрехтом щойно в 1865 р., ще не повністю використаний у вивченні предмету.

Читаємо текст:

«Тіємо: Чому вони називали свої святині «континами».

Сефридус: Слов'янська мова в численних місцях наближена до латини, тому я думаю, що «континами» вони звуться від слова «контінере» (себто «заключати в собі»).

32. В Штетинській державі були чотири контини, але одна із них, що була головною, була чудово і по-мистецьки збудована (мірабілі культу) і мала внутрі і назовні скульптури, на стінах знамениті зображення людей, птах і тварин, так вірно представлених у їх природній поставі, що міг би ти взяти їх за живих і віддихаючих, і мушу відмітити як дуже рідкісне явище, що краски образів іззовні святині, ані не блідли, ані не могли бути змиті дощем чи снігом. Такого було досягнуто вмлістю малярів.

До цієї будівлі приносили вони звичаєм своїх прабатьків здобуті скарби і зброю ворогів і що здобули вони в боротьбі на суші і на морі на основі закону про десятину.

Були тут також золоті і срібні миси (кратерай), із яких їхні вельможі ворожили, їли і пили, та які зберігалися як святість, щоб їх виносити під час святочних днів. Також зберігали вони там для прикраси і на славу своїх Богів роги биків, покриті золотом і дорогим камінням, із яких вони пили, або вживали як труби. Також мечі й кинджали і багато дорогоцінностей, рідкісних і прекрасних, які вони, коли святиня була зруйнована,

вирішили подарувати єпископові і священникам. Але він сказав: Я зовсім не думаю, що ми повинні на вас збагачуватися, бо маємо подібні речі і ще кращі дома понад достатком. Поділіть їх радше між тими, кому вони належать для вашого вжитку із Божим благословенням. Тоді він покропив ці речі свяченою водою, зробив над ними знак хреста і приказав, щоб їх поділили між собою.

Але була там триголова статуя, із трьома головами на одному тулубі, яку називали «Триглавом». Цю забрав сам, знищив її тулуб, а три разом сполучені голови забрав як трофеї зі собою і вислав відтак до Риму іменно, щоб апостольському панові і всього костела показати те, що він довершив серед народу, будуючи і винищуючи.

Три інші контини зазнавали меншої пошани і мали менше прикрас.¹ Були там лавки і столи вокруг побудовані, де вони відбували свої зібрання і наради. Туди вони збиралися чи то бенкетувати, чи забавлятися, чи полагоджувати поважні вирішення. В означені дні й години вони сходилися до цих домів.

Крім того стояв там могутній дуб, а під ним пливло наймиліше джерело, про яке простолюддя вважало, що в них перебуває Божество, шанували їх як святі й оточували великою пошаною.

Коли єпископ після розруйнування контин, хотів зрубати також цього дуба, народ просив його, щоб він цього не робив. Вони впевняли, що на майбутнє вони не будуть відправляти в цьому місці ніяких релігійних обрядів, а тільки бувати там

задля тіні й приємности. У тому немає ніякого гріха, та що вони воліли б врятувати це місце, ніж бути ним врятовані. Одержавши їх обіцянки, сказав єпископ: Я успокоївся щодо дерева, але мусяте припинити живі ворожіння вашої долі, бо християнам не вільно ворожити із лету птах чи як інакше.

33. Іменно вони мали дивної величини коня, добре годованого, вороної краски і надзвичайно швидкого. Його не запрягали цілий рік і він був таким святим, що не стерпів би ніякого їздця і мав одного із чотирьох священників як свого дбайливого опікуна».

Тут прощаємося із текстом, який далі подає докладний опис ворожіння із рухів серед списів священного коня, подібний в основі до тих, що ми їх стрічали в попередніх джерелах.

Ствердження

Ми познайомилися з основними історичними джерелами для нашого дослідю. Ще залишилося декілька менше важливих, або значно пізніших як «Книтлінгасага» аж із XIV сторіччя. І вони вносять щось нове, що свідчить про те, що було більше оповідань чи джерел до цієї теми. Але в основному вони переповідають уже відомі нам події. Будемо ними користуватися вже в часі нашої аналізи, для доповнень чи додаткових наświetлень.

Отже, час на деякі основні ствердження, на які наші доказовий матеріал повністю дозволяє.

Перш за все відмітьмо важливу подробицю, яку чи то не доглянули, чи навмисне знехтували дослідники.

Святиня в Ретрі мала більше зображень чи статуй старовинних Божеств. Під ними були вирізьблені написи, по латині «інскульптай». Дата біля 1000 року. Але ж святиня була старша, отже, доби сучасної Володимирові або й ранішої. На далекому північному заході знали досконало монументальну різьбу в дереві і письмо. Підкреслюю: **І ПИСЬМО!** Нічого дивного в цьому немає. Нічого дивного зокрема для мене. Різці до писання чи вірніше вирізування буков на корі стрічаємо в археологічних розкопках пограничних староукраїнських городів як «Родень». Споконвіку ішла торгівля з надбалтійським прибережжям та їх янтар був у старовині дорожчий від золота. Було б дивно, якби вони не знали письма. Але ще покутує в історіях деяких учених перестарілий образ примітивного і неграмотного «поганства», очевидно, без письма, яке мало б прибути перше тільки і разом із християнством. Багато документів і фактів свідчать проти такого наївного і примітивного уявлення, як ось наведене вище свідоцтво, яке долучуємо до колекції.

Повинен би здивувати тих «істориків» також стан суспільности на цих далеких землях. Великі добре укріплені городи із кількома або одною головною святинєю. У городі Граці бачив Саксонець кількаповерхові будинки над вузькими вулицями. Пожежа могла б знищити ціле місто. Чуємо в інших описах про розвинене купецтво і широку тор-

гівлю. Купці приїжджали до венецьких городів, були добре угощувані, ніколи ніхто не робив їм кривди. Торгували усім головно рибою та продуктами землі. Виробляли широко всякі тканини, і ці тканини або «плаття» були також засобом плачення як гроші. Слово «платити» походить від «плаття» як римське «пекунія», або германське «фії» від «худоби». Слово «Товар» означає ціну і предмет набуття пізніше.

А проте, що найбільше здивує і нас самих, це добре й високорганізована теократія цих держав і народів.

Теократія — це система правління держави, у якій найвище місце і найважливішу роль відіграють священники чи жерці. Таку визначну чи вирішальну роль відігравали у певну добу державницького розвитку священники в усіх старовинних державах. Ми бачили яскраві приклади у Єгипті, Індії чи Мезопотамії.

Значна частина воєнних здобутків чи здобичі іде до святині. Гербордус говорить виразно про старовинний «закон десятини». Цей старовинний закон примінив Володимир і до нової, чужим Богам збудованої Божниці.

Ворожіння у святині є національно-державним актом. Він вирішає про всі важливі справи. Авторитет священників стоїть там вище від княжої влади. Природа дивної сили інтуїції священників вимагає окремого розгляду. Зовнішні події, як рухи птах чи коня тільки пробуджували в них таємну силу їх відчуття.

Щобільше. Стрічаємо в державі Ругії дивний факт, що Святиня Свантевита має своє власне озброєне лицарство у вигляді трьохсот лицарів на добірних конях. Це неабияка сила у тих часах. Вони боролися на суходолі і на морі. Про боротьбу на морі говорить теж виразно Гербордус. Три сотні лицарів крім святині улаштовують свої власні походи, очевидно, разом із державно-князівськими, чи теж виправи. Уся їхня здобич належить тоді святині. Отже, це була форма організації збройно-мілітарної сили, яку бачимо пізніше в історії хрестоносців як ордені.

Ствердімо виразно для всієї історії, що таку форму організації, коли лицарі присвячені святині воюють у її обороні, а рівночасно їх лицарство є суспільною службою Священній Ідеї чи Справі, стрічаємо в державі Ругії вже в завершеній формі. Звичайно, і в інших державах був обов'язок оцього служіння святині так, що священна десятина була загально-обов'язуючим законом у цілому слов'янському світі.

У постійній загрозі з боку Данії і Німеччини konieczність створення такої організації була самозрозумілою, а проте, творення такої форми суспільно-національного ладу залишиться духовим здобутком цього старовинного ладу на острові Ругії. Була там, як знаємо, головна і верховна святиня величезного засягу духової влади на всі околичні держави. Її повагу засвідчує факт, що новонавернений данський князь складає їй величавий дарунок, за що єпископи домоглися його покарання смертю. Довідуємося теж із наведених джерел,

що спроби завоювання Ругії були численні. Довідуємося теж, що хвилева перемога не давала ще панування над Ругією. Що лише після знищення святинь на цілому острові вдалося закріпачення Ругії.

Про організацію цього священного ордену на Ругії знаємо, на жаль, замало. Чи це були молоді мужі певного віку, які відбували цю службу до певного віку, чи радше це були лицарі, що присвячували ціле життя обороні святині і держави.

Очевидно, була теж добре зорганізована і устійнена гієрархія священиків Свантевита із головним і найстаршим священиком. Мусів отже, бути їх вишкіл, отже — система навчання і теології. Виразно читаємо про їх молитви, обряди, благословення, а найважливіше — їх значення, таємне передвіщування, яке в усіх старовинних культурах відіграло важливу ролю. Отже, це не була народня віра самого тільки фолкльору, — яку називали вороги «народною» або сільською, — полатині «паганус» — від чого пішло оте згїрдливе слово «поганська віра», — але це була високозорганізована державна віра слов'янських держав перед християнською добою їх історії. Це так на далекій півночі. Якою ж величною мусіла бути релігія премогутнього Києва.

В «Історії» Геродота стрічаємо опис міста Гелону, що існувало в часі походу Дарія на Скитію. Цей город мав округлу форму і був обведений високим дерев'яним валом. Були в ньому будинки і численні святині з дерева. Божественні статуї,

яким молилися горожани Гелону, вважав Геродот «грецькими». Зокрема була там святиня «Діонісія» та відбувалося храмове свято що три роки. Після Богослуження були там звичайні пирування й забави.

Покинений його мешканцями город був спалений Дарієм. Мешкали в ньому синьоокі жителі із русявим волоссям. Давніше мали жити там також греки. Мешканці Гелону не були однак греками. Були окремим народом і говорили окремою мовою. Не воювали теж на боці Скітів проти Дарія.

Про город цей довідуємося від Геродота, що був він на схід від Танаїса, себто Дону. Але без археологічних доказів трудно ідентифікувати його місце на мапі. Слід думати, що був він теж недалеко від моря, коли були там колись греки, себто грецькі колоністи. А в тім це вже є міркування. Не наслідуюємося на ніяку ідентифікацію народу, що збудував у дереві Гелон і велику Святиню Бога, якого окреслив Геродот як «Діонісія».

Для нас важить тільки ствердження так вчасного існування типу культури, яку далі стрічаємо в Україні і в досліджуваній Ругії. І там городи і святині з дерева і Божества, яких грецькі купці могли б із легкістю взяти за своїх рідних. А зокрема Божества із яким сполучувався культ їм відомий, як культ Діонісія. Це пир і забава після Богослуження. Не знаємо тільки чи пили вони вино чи престаровинний «МЕД», відомий із праісторії мови як спільний цілій групі індоєвропейських мов і народів.

Знаємо також, що цього типу виразно староукраїнські городи оточували широким вінцем пре-старовинний Київ уздовж ріки Росі чи понад Сулою, як наприклад Родень чи Воїнь, відомі із літописів та із археологічних розкопок.

Підкреслюю, що в цій праці не роблю ніяких висновків чи навіть спроби ідентифікації населення Гелону, що їх Геродот називає Будинами. Стверджую тільки подібність культового елементу святині з дерева та культу Божества із трирічним празником того самого типу, що й у далекій Ругії. Стверджуємо тільки величезне простірне і часове розпросторення культури цього типу.

Не знаємо назви Божества із Гелону, бо ж Діонісій це тільки грецька назва перенесена на Божество Гелону. Мусило однак бути якесь споріднення в загальному культурі. Але ж коли б навіть прийняти його ідентифікацію, як грецьке Божество Діонісія, то і тоді це тільки інша назва для окреслення Божества Духового Щастя, Надхнення, масової еufорії, радості, щастя та навіть бурхливого радісного піднесення вираженого екстатичного типу танцями.

Надхнення Щастя, як відчуття Життя, відчуте тут як важливий аспект Істоти Буття.

Згадаймо ще, що новіші дослідження вказують на глибоку старовинність городів і поселень над Сулою чи над Південним Богом. Прекрасної назви городи як «Воїнь» чи «Родень» побудовані на ще старшого типу поселеннях чи городах. Час і дати цих доісторичних наверхствувань нам невідомі. Ще ба-

гато цікавого і нового вижидаємо від археологічних дослідів.

Ледви чи виявлять вони увесь багатий і глибокий зміст релігійних культів і віри нашої старовини. І вже без археології, а просто з історії України знаємо, що не може бути щасливою нація, яка відречеться свого Божества Надхненного Щастя і Святости як Істоти Буття.

Триста лицарів на добірних конях виявилися за слабою силою на сторожі Святости Національної Віри.

Я навів Геродота для ствердження, єдиної обставини, а саме, що той тип культури, який він стверджує в Гельоні на Придніпров'ї, хоч безсумнівно підлягав розвиткові і змінам продовж тисячеліття, всеж таки навіть після півтора тисячеліття виказує такі прикмети, які вказують на їх генетичне споріднення.

Ще яскравішим прикладом генетичного споріднення культур просторів, про які мова, є ще такий культовий елемент, який ми ствердили в наших головних джерелах а саме: численні роги звірят, про які згадують усі наведені автори. Роги служили перш за все, як архаїчна ритуальна чаша в руках Богів чи померлих, що ішли до неба. Ми бачили, що ці роги, роги биків зокрема були різьблені і мистецьки прикрашені. Гербордус пише теж найвиразніше, що ці прикраси були із золота і дорогого каміння. Отже такі золочені роги характеризують жертвних биків, що їх роги золотили чи то перед чи після жертви. Маємо про це

свідчення не тільки в самого Гомера, добре відомі, але і в самих археологічних розкопках і то на багато старших від самого Гомера. Маю на увазі славного бика із Мікени чи радше його голову із суцільного золота із наголошеними золотими рогами і найвиразнішим символом сонця у виді розети на його чолі. Ніхто із учених не має сумніву, що це предмет культу. Культура мікенська і кританська довгий час уважалися передгрецькою і називалися так званою середземноморською культурою невідомого народу чи народів. Сьогодні немає в науці сумніву, що це була старо-геленська культура. Не має сумніву після кілька разів вже згадуваного мною відчитання написів із Крити т. зв. письма лінейного стилю «Б». Але ж ця культура датована. Отже золотили роги жертвним бикам не тільки за часів Гомера, себто приблизно тисячу років до нашої ери, але за часів мікенсько-кританської культури із третього і другого століття до нашої ери. Речі надто відомі, щоб забирати місцезнаходженнями чи доказами. А втім подібні роги можна оглядати в численних музеях, у першому із краю у Британському в Лондоні. І знову неможливо припустити, що ця культура мандрувала із Ругії до Крети, але, що вона мала спільний осередок прото-індоевропейської чи пізнішої вже спеціалізованої культури. В кожній із них стрічаємо ту саму старовинну жертву і культ. Знову ж не доводиться цитувати пречисленних місць із Ригведи, як теж наведень, що могутнього звучання назвою «Бугая» називали самих Богів. В описуваних в наших джерелах святинях місце бика зайняв

кінь, але в ритуалі жертви існував далі бик як предмет великої жертви. Звідси роги биків і звірят у наших святинях. Розгалужені роги диких звірят зокрема оленів служили теж для скріплення чи прикраси самих основ дерев'яної будови святині. З'явище теж відоме в новіших дослідках археології України.

Прямуємо очевидно до доказу релігійно-звичаєвої і культурної єдності цілого первісного слов'янського розселення. Різниці, які витворилися згодом і які можемо прослідити навіть на прикладах декількох описаних святинь творилися в локальних культурах, однак зовсім виразно на спільній основі.

Врешті нас не повинна здивувати сама будова святині в Арконі. Це виразна копула на квадраті. Але ж це основний елемент усього пізнішого церковно-народнього будівництва в історичних часах. Замість однієї копули стрінемо щораз більше ускладнену систему цих копул або бань, аж до їх многогранного багатства в улюбленому стилі козацьких церков із численними банями. Розвиткові пізнішої архітектури із її дерев'яних правзорів надто багато місця і томів своїх прекрасних праць присвятив Стржиговскі, щоб доказувати цю відому істину. Отже в культурі Ругії стрічаємо клясичний приклад такого пратипу святині із копулою на квадраті і подвійною святинею внутрі із «святая святих», де містилася статуя Божества. Інші святині в Штетині служили рівночасно як святиня громади для нарад чи спільної святочної трапези чи пирування.

У всіх наведених описах стрічаємо подив для різьбарського мистецтва і технічної малярської вмілості, як теж багатства зовнішніх і внутрішніх прикрас. Це знову елемент добре відомий нашому народньому будівництві по селах. Стржиговські вважає такі будови з дерева куди ціннішими саме з мистецького боку ніж будови з каменя. Будова з каменя була смертю для народнього мистецтва та причиною заникну його самородної геніяльності у дерев'яному будівництві. Грецькі будови з каменя були спочатку перекладом взорів із дерева на камінь. Старий дерев'яний стовп заступила дерев'яна колюмна, яка далі розвинулася до розмірів монументальної грецької архітектури. Цей процес занидіння народнього генія в будівництві, коли воно переходить на камінь, дасться виразно прослідити в українських селах нашого століття. Коли, йдучи за покликом моди чи західніх церков, села проявили «амбіцію» мати муровані церкви, тоді голі, порожні і бідні стіни покриті вапном заступили складність архітектоніки і всю красу різьби народнього стилю. Ці прекрасні святині нищили варвари із Заходу, а затриманий і розвинений народній стиль пізніших християнських церков винищує сьогодні большевицький варвар під протести деяких самих комуністів. («Собор» — Гончара). Як засвідчують наші джерела всі ці святині були спалені християнами.

Тут доводиться відмітити чи не найсмішніший і найбільше жалюгідний елемент християнської пропаганди. Отже пише Саксонець байочку, якто із горіючої святині вискочив сам Чорт у подобі зві-

ряти і щез на очах всіх. Якщо цей Чорт мав таку силу, щоб щезати, коли йому треба, то чому ж він не щез у святині, себто у своїй святині Чорта. А вибіг на двір, щоб показатися і потвердити тріумф... християнської пропаганди. От дивіться був там сам Чорт і його прогнали. Зовсім незрозуміле, чому він боявся вогню, що його так припекли вогнем. Вогнем і мечем нищили християни не Чорта, але високу і мудру старовинну віру та цілі народи, які винищували чи уявляли разом із прогнанням оцього Чорта. Пишемо його з великої букви, бо це ж мала б бути теж метафізична істота.

Очевидно існували школи і традиція цього високого мистецтва будови святинь, які викликали високий подив тих варварів, які ці святині дощенту розруйнували. Існували теж школи теології для стилю символічного зображення Божества, як наприклад Чотириголового чи Триголового в Арконі і Штетині. Християнські зображення Христа в пізніших століттях як Три-обличного носить на мою думку відбитку цієї старої школи. Самою ж концепцією Триєдності зможемо займатися аж у заавансовій стадії дослідів цієї теми, а саме теми старовинних дохристиянських релігійних і містично-метафізичних концепцій Троїстости. Тут відмічуємо тільки наявність доказового матеріялу в нашій святині у Штетині. Сюди належить теж питання чи можливо зберігся отой «трофей», що його вислав єпископ Отгон папі римському.

Бачимо теж в нашому джерелі картину одного з обрядів, а саме річного всенароднього празника чи свята в день закінчення плодозборів. (Чи не з

початком серпня, на закінчення старовинного літа).

Свято всенароднє. Триває цілий день. Головна жертва це величезного розміру коловай, що його споживає ціла громада, як символ і дійсність її релігійнонаціональної спільноти, як її всенароднє причастя. Я звернув вже у вступі увагу на те, що одну із складових частин цього Богослуження бачимо збережену і зображену в народніх обрядах України. Це побажання, щоб коловай був на другий рік ще більший, а разом із тим сам плодозбір і добростан цілого народу чи роду. Це один із численних доказів факту релігійної спільноти на терені цілого поселення братніх слов'янських племен і народів. Ця спільнота як я згадав не була обов'язково єдиноформна чи устійнена згори, але вона впливала із традиційної спільноти.

ЮМНА І КИЇВ В АДАМА БРЕМЕНСЬКОГО

У перегляді наших джерел не можемо поминути Адама Бременського. Джерело добре відоме в історіографії, щоб спинюватися над його обговоренням. Численні вістки про слов'янські народи, переліки їх назов, пов'язані із згадками про них чи описами вимагали б чимало праці. У нашу студию не внесе це джерело нічого істотно нового, хоч воно й найстарше. Алеж воно і важливе. Стрінемо в ньому характеристику народу, які визнавали своїм Божеством Свантевита - Сварожича - Радогоста. Знайдемо при нагоді цікаву для наших читачів згадку про Київ. Наведемо, отже, декілька

фрагментів із другої книги його «Геста Гамбургенсіс Екклесіс».

Невідомі нам дати із життяпису Адама Бременського, але відомо що його «Геста» написані напевно перед 1076 роком.

У цій книзі Адам Бременський дає перелік назв слов'янських племен між Лабою і Одрою. Між цими племенами найпотужніші є Ретарії.

«Їх місто, відома в цілому світі Ретра, є осідком ідолопоклонства, де збудовано велику святиню демонам, із яких найважніший є Редігаст. Його статуя із золота, його приміщення з пурпури. Саме місто має дев'ять брам і є окружене глибоким озером, через яке веде дерев'яний міст і вільно по ньому проходити тільки жертвоприносцям або бажаним почути пророчню...

... до тої святині веде із города Гамбургга по дорож чотирнадцяти днів...

19. Поза лютіцями (себто лютичами — прим. В. Ш.), яких зовуть теж іншим іменем «вільців» стрічає нас ріка Оддара, найбагатша ріка Склявонії. На її березі, де вона вливається у Скитські Води (себто Балтійське Море — прим. В. Ш.) являється вельмишанований город Юмна, дуже бажане місце відвідин для варварів і греків, які мешкають довкруги. Тому що на славу цього городу розказують великі і майже неймовірні речі, я вважаю цікавим уставити тут дещо, що заслуговує на відмічення. Це є справді найбільший з усіх городів, які є в Європі. Живуть там Скляви й інші народи, греки і варвари. Навіть саксонцям, які там приходять вільно тут мешкати на рівних правах із ін-

шими, звичайно тільки так, що вони під час свого побуту не виявляють прилюдно свого християнства (себто не відправляють прилюдно своїх Богослужень — прим. В. Ш.). Бо всі є тут у заблуді поганського ідолопоклонства. Але зрештою, що відноситься до звичаїв і гостинности, то не можна знайти другого народу, який був би більше гідний пошани і готовий до гостинности. Це місто, яке є багате всіма товарами півночі народів, має теж усі можливі приємності і рідкісні розваги...

...від Юмни, їдучи кораблями, можна причалити за 14 днів до Острогарду в Русі, якої столицею є Хіве (себто Київ — прим. В. Ш.), що є суперником скиптру Константинополя, одна із найвеличніших гордоців Греції».

Стільки наведень. Не будемо розплутувати безнадійно заплутаної термінології Адама Бременського. Я навів це місце головно для характеристики населення городів Ретри і Юмни.

Де ж сьогодні цей найбільший в Європі город Юмна, що був там, де ріка Оддара, себто сьогодні Одра, впадає у «Скитські Води» — Скитські Води в 11-тому столітті!!! Що ж це за Скити, що в одинадцятому столітті їхніми водами було Балтійське море!!! І що ж це за «греки», що були поганськими ідолопоклонниками в одинадцятому столітті і жили в Києві, а цей Київ був суперником для скиптра Царгороду, теж грецького, і цей Київ був однією із найвеличніших гордоців... тіє ж Греції. Он яка мішанина назов, але із неї якже виразно прозирає слава і могутність Києва.

Мішали нас греки із скитами і всі землі на північ від берегів Синього Моря — Руського Моря, називали «Скитією». Називали «скитами» ще Лев Діакон воїнів Святослава та й усю тодішню Русь, хоч знав він назву «гой Рос», як я це доказав у моїх працях про Святослава. Отже, ще й північні води старої Руси звалися скитськими. А тут ще й на додаток помішання — Адам Бременський виразно мішає нас із греками, хоч бувало, що жили й греки у славному Києві.

Як я згадав, не будемо всіх тих помішань розплутувати. Поза тими подробицями чи важливими справами залишиться важливе для нашої студії ствердження про надзвичайну гостинність громадян города Юмни.

Залишиться теж важливе ствердження про славу великого Києва, який у той уже час уважали далекі народи в західній Європі городом із казки, що був суперником для скиптра Царгороду. Славним київським купцям оплачувалася довга їзда лодіями аж на острів Волинь, щоб торгувати багатством Києва і багатством усіх північних народів. Були для тих купців усякі розваги в Юмні і в... Царгороді цілі квартали, бо такі привілеї виборювали від гордої Візантії Олег, Ігор, Святослав, Володимир.

Де ж сьогодні цей город Юмна? І де була Ретра? Де була Святиня із золотою статуєю Радогоста?

Почуємо від одного «знавця», який має марку поважного вченого, що це все байка й вигадка, що

іншого і ніде такого не було, а Радогоста цей «учений» — як сам скаже — «викинув на сміття».

Цим ученим, що таке писав, був А. Брюкнер, польський учений, а писав він таке у своїй праці п. з. «Мітольоґія слов'янська», виданій в 1918 році.

Трохи поспішився Брюкнер із своїми нищівними «науково-скептичними» висновками. Треба було заждати декілька років на... розкопки Шухгартдта, уже згадуваного в нашій праці.

Шухгартд відкрив,, що город Ретра, інакше Радогост, був оточений подвійним валом, зовнішнім і внутрішнім. Внутрішній вал мав три брами із високими вежами укріплень, які немов три великі «зуби» виставали над оборонними валами: звідси назва «урбс трікорніс», як у тексті, який треба так само перекласти. Город Тризубний — бож знав Гельгольд латину настільки добре, щоб відрізнити трикутник від трьох зубів високих веж характеристичних для вигляду цього городу. Шухгартд одушевлений величністю заложення будови назвав цей город Партеоном Півночі. І навіть було йому аж дивно, що цей Партеон Півночі збудували... слов'яни.

Дивно і нашому Адамові Бременському, що ці слов'яни вгощали у своєму городі на рівних правах також... саксонців. Дивно, аж дивно.

Вони були такої доброї вдачі і такі гостинні. Одною із назв їхнє Божество називалося РАДОГОСТ. Тут не треба... прото-індоевропейського, щоб пояснити українцеві цю назву Божества. Радогост, чи Радогоц, це очевидно одна із назв, означас прикмету їх Бога Святости. Він Радий Гос-

тям. Це було теж заповіддю цілого города. Назвою Божества і назвою города, ось так як Атени. Чому ж викидати цю назву на смітник, коли вона навіть тільки в одному городі була відома. Але чи в одному городі. Його справжньої назви чужинець не почув. Бож і написаний під статуєю напис «Сварожич» був тільки «патронімікон» себто назвою по батькові. Насправді всі ці три назви, — це зовсім ясне — відносяться до одного того самого Божества — Свантевита — Сина Сварога — із численними іншими означеннями у гимнах і в молитвах.

Де ж шукати сьогодні цих городів... знищених ревними германцями, визнавцями християнізму, громадянами Священної Римської Держави Німецького Народу, як звалася Німеччина Оттонів чи Гайнріхів. Розуміємо, чому дивувався Адам Бременський цій гостинності громадян Юмни. Бож за цю гостинність вони відплатили їм цілковитим і повним знищенням. Щоправда, і інші слов'янські «браття» у сателітній службі цієї «Святої Німеччини» прикладали руку до цього знищення. Злочинну братовбивчу руку. Дивні є шляхи й закони історії.

АРКОНА

«Піднесенонадхненний вид дає нам схід сонця над Арконою. Сонце, що виринає з моря, освічує багровим світлом перше тільки саму Аркону і круговид, тоді коли цілий острів поринає ще в теміні. Аж після декількох хвилин стає ясність на цілій Ругії із її надбережжям».

Не маючи змоги хочби оглянути цей священний прагород, який є сьогодні під владою сателітної Німеччини, я сягнув у своїй ностальгії до старих туристичних провідників із двадцяти років цього століття, щоб довідатися дещо про краєвид та назви місцевостей в Арконі та в цілій Ругії. Мої розшуки були нагороджені, бо ось у виданні «Грібенс Райзефірер, Банд 65. Руген, 1920 - 21. Берлін», знайшов я на сторінці 121 угорі наведене в перекладі ствердження.

Опис сходу сонця пояснив мені важливе питання. Чому саме це місце вибрали надхненні волхви для величної святині. Сходяче сонце вирізняє це місце своїм світанковим благословенням. Навіть на безвірних туристів воно робить потрясаюче і величне враження, визначене в німецькій мові як: «дас Ергабене». Почування добре відоме в музиці Шуберта.

Город Аркона був розташований на високогір'ї піднесеному на 50 метрів над морем, над стрімкими і драматичними скелями він панував над цілим островом. Ця частина острова Ругії зветься ще й сьогодні ВІТТОВ.

Сьогодні, чи в 1920 році, височіла там морська ліхтарня, яка розсівала могутнє світло у групах білих вогненних блискавиць, у групах по три.

Найближча залюднена місцевість це (в 1920 році) «велике село» із 600 мешканцями, що зветься Альтенкірхен — себто Старацерква. Провідник заповідає гордо, що є там навіть пошта, лікар і аптека. Але є там і атракція для туристів. Читаємо:

«У передсінку церкви знаходиться вмурована статуя Божища (Гетенбільд) дуже правдоподібно Свантевита, яка характеризується рогом в руці. Щоб її оглянути треба зголоситися у кантора (себто дяка)». Ст. 119.

Дивна річ, не читав я нічого про цю статую в науковій літературі предмету. Треба було аж цього випадкового провідника для туристів. Звичайно це не статуя із Святині Аркони, яку порубали на шматки і спалили данські варвари за свідченням Саксонця Письменного. Що ж це за статуя? Одна із численних, що залишилися на острові. Чи справді це Свантевит? Знаємо, що не тільки ріг у руці, але перш за все чотириголовість була його характеристикою. Може це тільки один із нагробних каменів, один із тих, що їх наводить Шухгардт. Не зображує він Бога, але ругіянца, що йде до небес Свантевита із рогом у руці. А втім не знаємо, не оглянувши статуї. Наводимо це місце для відмічення, що там досьгодні збереглася пам'ять про Свантевита та що слава цієї святині по сьогодні лунає у пам'яті острів'ян, і ліберальний дяк у церкві Альтенкірхен показував цікавим туристам якусь статую, вмуровану статую як Свантевита.

Але ствердження про драматичне світло сонця при вході над святинею придасться нам для... етимології слова Аркона, до розгляду якої бажаю перейти в цьому розділі.

Дотеперішні спроби пояснення вважаю незадовільними і своїм звичаєм, замість довгих дискусій із авторами, перейду прямо до розгляду:

Уважаю це слово похідним від праслов'янського кореня «рек», відомого у численних формах як «рек-шти».

Але у нашому слові «АРКОНА» він виступає у своїй міцнішій формі «АРК». Ця форма кореня напевно старша, не збереглася в текстах із виїмком одного єдиного тексту «Слова про похід Ігоря».

А саме стрічаємо там форму «АРКУЧИ» себто «АРК - учи».

Отже хоч єдиний раз, але маємо цю форму потверджену у тексті, достойному і старовинному. Усі пам'ятаємо це місце. Стрічаємо його аж чотири рази у «Слові» у зовсім подібних фразах. Ярославна виходить на вежу в Путивлі, молиться до Сонця, до Вітру, до Дніпра, як до Божеств, які визнавала, АРКУЧИ, себто рекучи.

«ЯРОСЛАВНА РАНО ПЛАЧЕТЬ... АРКУЧИ...

Три рази і:

«ІСПЛАКАША СЯ ЖЕНЬ І РУСЬСКИЇ АРКУЧИ...»

Автор «Слова» вживає різних форм від «рек-шти» себто від кореня «РЕК», але ця єдина в нього від кореня «АРК» — «АРК-учи».

Від цієї форми АРК — як потвердженої — легко вже вивести словозначення «АРКОНА» за зразком інших українських слів як от — запона — себто «за-ПО-на», або «заслона» від «за-СТЛО-на», або хочби «оборона» від «о-БОРО-на» і т. п. Те ж саме в інших слов'янських мовах. Отже, це старовинні суфікси і старовинне словоутворення із наявністю апофонії в деяких випадках (як СТЕЛ, СТЛ, СТЛО).

Отже, «АРКОНА» вслід за тим це місце — саме святиня — де «речеться» доля людини, де речеться Слово Боже, гимни, жертовні молитви і благословення. З національно-державного боку найважливішою була тут «пророчня» — себто попереднє «речення» саме про-речення — пророчня. Слово — «про-РОЧ-ення» так само походить від кореня «РЕК» як його апофонічна відміна доконаного виду як у словах «ви-РОК» — «ви-РОЧ-ня».

Отже, АРКОНА має те саме значення що латинське слово «оракулюм» себто пророче предвиджування, і передсказування (віщування) авгурами і гаруспексами, чи жрекинями як у Дельфах. До цих святинь їздили здалека або довго мандрували, хто прагнув наперед збагнути свою долю.

Але слово Аркона не звужене до самої тільки вирочні, воно обіймає собою всі інші дієства святині, пов'язані із торжественним «реченням» — «роком».

Саме Аркона, як уже знаємо із наших джерел, була славною як осередок релігійного авторитету, а рівночасно як вирочня. Це все обняте одним іме-

нем АРКОНА. Але власне ми ще не обняли усе із цього словозначення. Дотеперішнє пояснення знайдемо ще тільки поверховним. І саме тут доводиться сягнути глибше в аналізі так форми як і значення цього слова.

Отже, вернімося до розгляду самої форми «АР-КУЧИ» у «Слові». Ця форма кореня зникла в усіх слов'янських мовах, а збереглася тільки у «Слові». Висновок — це дуже архаїчна форма, архаїчна вже і для автора «Слова». Він уживає її замість пізнішої форми «РЬКУЧИ» чи «РЕКУЧИ». Чому?.. Ця форма звучить поетично, святочно, навіть літургійно. Було уживане в поемах Бояна чи надовго перед ним у поемах лицарського чи народного епосу, і то дуже часто для наведення чужої мови, попередженої стереотиповою чи традиційною формою уведення чужої мови. Зовсім так, як це робить Гомер, коли наводить мову своїх героїв. Має він для цього декілька зворотів, як:

«Відповідаючи, мовив тоді Одісей велемудрий»
і т. п.

І саме тому, що це була часто уживана і добре відома старовинна формула наведення промови, саме тому вона як архаїчна прикраса була ужита в тих місцях, де мова про торжественну молитву, чи голосіння «жон руських».

Висновок: Можемо прийняти як доказане, що ця форма є не тільки архаїчна, але насправді старовинна.

Маємо, отже, обов'язок сягнути до старших зна-

чень цієї форми чи самого кореня в його поширеній формі «АРК».

Отже сягнемо тут нашим звичаєм до санскриту. Цей крок зовсім виправданий саме старовинністю цієї форми і також фактом, що вона ужита у вищому степені «гуна». Саме в тій формі стрінемо її у санскриті.

Її звучання як «АРК» і «АРЧ» уже нас зовсім не здивує. Це палятальна і гортанна форма приголосної «К» і «Ч» і їх заміність перед м'якою голосною «Е» стрічаємо як тверде правило у слов'янських мовах, отже — рек-ти, але рече, отже — «рок», але «реч-ення». Отже — АРКОНА.

Степенування рек — арк — указує виразно, що маємо тут до діла із первісною голосною «РИ» — «РУ», себто сонантичним «Р». Саме таке сонантичне «Р» — у звучаннях між «РИ» і «РУ» дає зовсім правильно вищий ступінь «АР».

Отже, для кореня (санскр) «РИЧ» — «РУЧ» також «РИК» — «РУК» маємо вищий ступінь — «АРЧ» і «АРК». Нас не здивує, що знайдемо там слово «АРКА». Що ж означає цей корінь? Нарешті маємо право сягнути до словників і текстів.

І тут жеде нас велике здивування, бо це слово має два основні значення, уживані разом як одне нерозривне:

«СВІТІТИ, БЛЕСТІТИ, ХВАЛИТИ, СЛАВИТИ, ВЕЛИЧАТИ як у гимнах і молитвах». Отже торжественне слово, торжественна промова, ГОЛЮСИТИ СЛАВУ, СЛАВОСЛОВИТИ, але в санскриті

тут підкреслений світловий елемент цього слова, отже щось в роді, «сяйво-славити» чи «світло-славити» як одне нерозривне поняття ширшого як у нас семантичного навантаження, але напевно дійсного у часах індоевропейської спільноти. Існує у санскриті група коренів, як «руч» і інші, про які згодом, пов'язаних чи прямо виражаючих сяяння, блиск, світло, світлість тощо.

Пригадаймо собі, що від того самого кореня «РИК» — «РУК» походить преславне слово «РИГВЕДА» («г» постає тут через асиміляцію), яке означає ЗНАННЯ СВІТЛИХ ГИМНІВ, себто торжественних звернень у святочному і жертвовному слові до Богів. Це Світло - СЛОВО до СВІТЛИСТИХ, себто до Богів.

Отже, наш корінь «АРК» уже в самій своїй основі мав оцей ритуальний відтінок чи саме значення як обрядово-релігійне світло-словлення.

Елемент світло, слова як світла, був виразно і нерозривно пов'язаний із самим основним його значенням.

Отже АРКОНА — святиня, це місце, де виголошується торжественним і світлим словом, саме світло-словленням, звернення до СВАНТЕВИТА.

Драматичний і сильно діючий на почування схід сонця скріплював і визначував силу цього місця саме як світлосвященного. Саме під час сходу сонця приносили дуже часто жертви і виголошували гимни наші прапредки.

АРКОНА це СВІТЛА СВЯТИНЯ.

Квод ерат демонстрандум.

Що й треба було доказати.

Вище я згадав уже, що від цього ж кореня АРК маємо в санскриті словоутворення «АРКА», яке послужить додатковим доказом для нашої етимології. Це слово значить: «Промінь, Блискавиця, Сонце, Вогонь, а рівночасно — Гимн, Прославна Пісня і Релігійний Обряд. Значення «Сонце» слід, на мою думку, уважати переносним і похідним, подібно як і даліше значення «ІНДРА» — Бог Блискавиці. Одне із таких переносних значень було б незрозуміле для сьогоднішнього читача.

Алеж усі ці значення, отже — Світло, Сяйво, Блискавиці, Вогонь, Сонце, — Релігійні Обряди, Славлення, Гимни, Світлославлення, — це все разом обіймає дійство нашої Святині в одному слові «АРКОНА». Звучання його могутнє і надхненне із численними емоційними і значеновими пов'язаннями.

«Аркона» — це велике і священне слово, гідне найвищої святині і осідку найвищого волхва із цілим релігійним орденом, відомих нам «трьох соток лицарів на добірних конях».

Тепер, коли етимологію цього слова можна вважати доказаною, вернемо до появи цього кореня у вигляді «арк — аркучи» у «Слові про похід Ігоря».

З обуренням стверджую, що деякі сучасні учені пробують поправляти текст «Слова», даючи т. зв. «зреструктурований текст». Такій реконструкції підлягає теж для цих нещасних учених також слово «аркучи», яке вони самовільно і всупереч

правилам текстології змінюють на «р'ючучи». Отже, форма «аркучи» нібито є «помилкою» чи «деформацією» тексту «Слова», яку слід «направити». Я навмисне навів повністю всі чотири місця, в яких це слово наведене. Отже, треба було б прийняти, що всі переписувачі «Слова» помилилися аж в чотирьох місцях. Отже, — і автори першого видання, і переписувач тексту для Катерини чи давніші переписувачі тексту. Аж чотири рази і в зовсім подібному тексті. Наявна нісенітниця припускати помилку аж у чотирьох місцях. Деформацією чи помилкою вважали це місце учені тому, що цієї форми як незвичної для них вони не розуміли. Отже, «реконструктори» просто не знали елементів порівняльної лінгвістики і не потрудилися перестудіювати цю форму в її світлі. Вони й зовсім не шукали ані не підозрівали існування таких старовинних форм у старо-українському тексті. І отже, у висліді, так грубо фальшується текст «Слова», рівночасно позбавляючи його однієї із найцінніших його прикрас, його старовинного архаїзму, який крім того є одним із зайвих уже сьогодні доказів автентичности самого «Слова». Бож порівняльне мовознавство не було відоме ані в 15, ані в 16-ім столітті, ані за часів Мусин-Пушкіна, ані не знав його переписувач манускрипту для Катерини, який невідомий досьогодні. Всі вони, ані ніхто із них не міг «видумати» такої архаїчної і, як доказано мною, автентичної форми від кореня «рек», який у формі «арк» уже загинув у старо-українській мові доби автора «Слова». Воно було для цього автора реторичним місцем давнього вже тоді

наведення, але зрозуміле ще для слухачів і читачів.

Алеж французький учений Мазон витратив грубе томище своєї сумної слави праці, щоб «доказати», що «Слово» це фальшивка, — що це просто «семинарійна вправа» якогось плягіятора «Задонщини».

Звичайно, можна ученому помилятися, але ж джерело помилки в наявній тенденційности припинювання цього архитвору старо-української літератури. Можна й вибачити помилку, коли автор її перед смертю відкликав.

Отже, слово «Аркона» від тієї самої форми кореня «арк», що й старо-українське слово «аркучи» у старо-українському тексті. Але ми відкрили цілі призабуті і потоплені поклади значень цього слова як от: Світло, Блискавиця, Громо-ясність і Громо-гуркіт, Сонце, Вогонь, які то словозначення були надхненним підкладом для величного слова: Світло — Слава — Слово, і — Святиня Світлослова, — благословення світлом Сходячого Сонця.

НАЗВА БОГА

У наших дослідах про Свантевита із Аркони ми дійшли до місця, де можемо почати етимологічний дослід його назви, або власного імени Бога. Тут знову виявиться конечність методологічного розгляду самого питання назви Бога. Це виявиться конечним у нашій дискусії із деякими ученими.

«Бог не має імени власного» — навчав Сворода. Проте поети віщуни та надхненні мудреці називають Бога різними іменами.

І в нашу добу означають християни у своїх молитвах різними визначеннями чи назвами Істоту, яку загальним іменем ми звикли називати «БОГ». Кажуть: Всевишній, Предвічний, Всемогучий, Панбіг або Памбіг, Господь, Вседержитель, Цар Небесний, Отець і т. п. Це ті найбільше відомі означення у щоденному вжитку. Синоніми, метафоричні визначення, описи, прикмети тощо. Якби хтось твердив, що кожна із тих назов означає якогось «окремого Бога», то просто зробив би із себе дурня.

Коли ж сягнемо до християнської теології і Біблії, тоді побачимо, що скрізь у цілій історії юдаїзму уже в самих писаннях стрічаємо різні особові назви юдео-християнського Божества: Ельогім, Адонай, Шаддай, чи найбільше відоме із них «ЄГОВА» або «ЯХВЕ». Кожна із тих назов історично зумовлена, мала колись своє зрозуміле або таємне значення, постала на певному етапі чи була

перейнята з історії цієї релігії. Із їх значенням чи вжитком пов'язані символічно-магічні доктрини чи спекулятивні роздумування метафізичного характеру. Цілі рухи в історії засновувалися на деяких містичних поясненнях цієї назви. Щобільше, слід виразно ствердити, що змінювалися в історії не тільки назви, але й саме розуміння Божества. Так, наприклад, назва Ельогім є виразно числом mnogим у старогребрейській граматиці (наприклад, як гой-гоїм). Однак на основі історичної тяглости даної віри всі учені приймають, що це різні історичні назви того самого Божества.

Однаке, цього самозрозумілого принципу ніхто з учених не пробував навіть застосувати до дослідів старослов'янської релігії. Вони не завдали собі труда пошукати, чи може хоч деякі назви є тільки різними назвами чи визначеннями тої самої Істоти, Метафізичної чи Божественної. Щоправда, знайдемо в цій вірі більше окремих розумінь чи персоніфікацій. Але рівночасно знайдемо там явище генотеїзму, себто ідентифікації окремих чи частинно окремих концепцій Божества із Найвищим чи Єдиним Божеством. Кажуть мудреці, що якою-небудь із тих назв називати чи кликати Бога, то він їх зрозуміє і почує. Отже, ці різні назви відносяться в інтенціональному їх моменті до того самого уявлення про Найвищу Істоту чи Небесну Особу Божу. Це все відбувається ще на історичному рівні антропоморфізації наших уявлень про Найвищу Істоту.

Пригляньмося до явища генотеїзму на ґрунті християнізму.

Маємо в християнізмі три Особи Божі, що творять саме генотейстичну, містичну єдність. Маємо далі цілих дев'ять хорів, духів, та множество святих осіб, до яких звертаються християни у молитвах і культурі за охороною чи протекцією, або, як вони кажуть, заступництвом за них перед Богом.

Особове розрізнення було куди слабше і пливкіше у старовинних часах, коли віра була народньою, а не догматичною.

Коли припустити три Особи або Вияв Божественности, то чому тільки три, або чому аж три?

Чому ж тоді не дозволити думки, що Триголовий, Троян, Троїсте чи Трисвітле Сонце, коли ці генотейстичні концепції шукали свого виразу і поєднання в концепції Трійці. Алеж не кожний генотейзм і не на кожному етапі мусів шукати саме Трійці. Йому вистачило відчуття і зрозуміння, що кожне із його Божеств є Аспектом Найвищої Істоти, яка є дальша і менше зрозуміла для його людської уяви, ніж саме ближчі до нього Світлісті Істоти або Божества.

Подумаймо на хвилину, як працює думка сьогоднішнього християнина, коли він уживає різних означень для Єдиного Бога. Отже, коли кажемо Всевишній, то маємо на увазі саме старе розуміння Божества як Найвище Небо. На таке розуміння Божественности в історії старослов'янської віри я вказав і проаналізував у моїй праці п. з. «Найвище Світло».

Коли кажемо Бог Предвічний, або само «Предвічний», тоді маємо на увазі його часове існування, або як ми кажемо, часовий аспект його Істоти, себ-

то наше уявлення про безперервне у минулому, чи перед Вічністю існування, як ПРИЧИНУ ПРИЧИН у теології Сковороди.

Коли кажемо «Господь», то маємо на увазі, що світ є його власністю, а він його володарем, владикою, який розподілює і приділює добро для нашого особистого вжитку. Не всі, що вимовляють сотні разів «Господи помилуй!», розуміють слово «Господь». Воно звучало колись «ГОС-ПАТІ» і означало «ПАНА ЧЕРЕДИ КОРОВ». Воно постало в часах, коли влада, володіння і добростан виражувалися в багатстві череди корів на травистих пасовищах. «Господар» так і досьгодні означає в українській мові власника «господарства», себто загороди, хати, поля і худоби. Це було дуже почесне слово. Отже, і Бог був таким найвищим господарем — уругау-ойті — себто володарем широких пасовищ для корів. (Порівняй мою працю «Назви рік Дунай, Дніпро і Дністер»). Слово «ГОСПАТІ», себто «ГОС-ПАТІ» є напевно іранського мовного походження і відноситься до тієї престаровинної доби, коли постали назви «Дніпро» і «Бористен».

Отже, у слові «Господь» маємо на увазі цей аспект Божества, цю його ВЛАДУ й ПАНУВАННЯ, силою якої він розподілює і наділює людей багатством і добростаном.

Коли англійці звертаються до Бога словом «Льорд», то мають тут те саме уявлення, що й у слові «Гос-ПАТІ», хоч більше модерне, як власника великих земель, саме цілої землі і рівночасно Володаря цих земель.

Коли кажемо «Отче наш», то маємо на увазі відношення до Бога як відношення дітей до Батька, узагальнене на ціле людство, чи живі істоти. І. т. д.

Отже, у кожному означенні відокремлюємо в думках якийсь окремий вид чи аспект, дію чи функцію, чи владу цієї Найвищої Істоти. Ми не кажемо, що яканебудь із них вичерпує, або «всєбічно пізнає» Бога. Ні, до цього ніхто із теологів не мав претенсій. Усі ж самі догматики твердили, що наше пізнання Бога є недосконале і частинне.

Чим більше аспектів пізнання, тим воно багатше, тим більше всєбічне наближення до більше повної — а всєж таки обмеженої, людської, — саме людської, — історично-розвоєвої, — саме історично-розвоєвої, — уяви про Найвищу Істоту.

Чому ж відмовляємо це право такого думання нашим прабатькам? Це ж саме їх учення, це ж саме їхня старовинна мудрість, яку засвоїло, а далі догматизувало християнство до форми вчення про Трійцю ОСІБ Божих — саме ОСІБ — а далі до цілої гієрархії Світлистих янголів і духів. Тоді то, як бачимо, старовинні назви і розуміння Божеств заступлять «святими»! В нашому випадку дослідів це буде Святий Вит, абож Свантевит чи Санктус Вітус.

І потім, спираючись на це суто догматично розрізнення Особи від Святих і Духів, будуть ляяти політеїзмом всі старі релігії, дарма, що це саме там виросло розуміння Божества у генотеїстичному розумінні. Скажуть «Багато Богів», хоч наш нарід так і розуміє досьгодні Богами своїх святих як, на-

приклад, Святого Юрія. Він же був Богом і таким залишився.

Не дивуємося теологам, зависним за монополію своєї влади. Але дивуємося ученим, та ще й дослідникам старовини, що вони застосували цю знецінювальну догму до дослідів і всюди там, де є різна назва, шукали обов'язково різних богів.

Якже вони загнівалися б на ствердження, що концепція Бога Духа, Бога Отця і Бога Сина є многобожжям або політеїзмом, бо, мовляв, СИН і БАТЬКО це ті самі види, але від споконвіку був усе той сам Син і Батько тожсамі і єдині і такі самі. Чому ж учені не скажуть або не дозволять припустити таке саме розуміння, коли мова про Сварожичів — а саме про них буде мова, — чи про Синів Адіті, хоч це саме Ригведа вчить найвиразніше, що «РІЗНО НАЗИВАЮТЬ ПОЕТИ І ВЩУНИ ТЕ, ЩО Є ОДНЕ».

А в тім, мусимо мати на увазі популярний і теологічний рівень та вчення кожної релігії.

Для пересічного християнина є зовсім незрозумілі субтельні розрізнення чи «Син» походить від Батька чи також від Духа, чи навпаки Дух походить від Батька чи також або саме від Батька і Сина. А однак за це єдине слово «ФІЛЮКВЕ», себто і від Сина велися найжорстокіші релігійні війни в історії людства. Висилалися мечі посвячені володарям як, наприклад, Янові Казимирові, щоб воював схизматиків за це слово «ФІЛЮКВЕ», себто «і від Сина ісходящого». Горіли вогнища і пливли Дніпром дараби із повішаними козаками. Хто перерахує тих усіх мучеників і жертв боротьби за владу однієї

чи другої чужої в Україні Церкви, за Владу над Європою.

Треба було втілення Духа Нації у постать Сковороди, щоб навчити своїх козацьких синів, що це все словне суєвір'я, що не може Бог бажати, щоб «усі церемонії бути вшиті на одну форму» (Сковорода: «Асхань»), що вся ця боротьба це тільки «Зміїн Потоп», який заливає землю своєю злобою і суєвір'ям.

Наші прапредки пізнали Сварога, Космічне Світло, як найвище Божество чи Божественне Прана-чало Світу. Його Діючу Всепотугу, його творчий світоасpekt, пізнали як СВІТЛО-СВЯТИСТЬ і назвали цю Істоту Сином Сварога, себто Сварожичем. Що поза своєю назвою «по Батькові» — себто патронімікон — він буде мати інші назви, визначення повино бути самозрозуміле для вчених. І коли знайдемо під одним Божеством напис «Сварожич», коли довідаємося, що називали Божество Свантевитом, тож зовсім не буде означати різних Богів і Божеств, так як назва Петрович не тільки не заперечує, але вимагає імени власного «Володимир». Коли ж Божество, а зокрема улюблене Божество, називали різними іншими іменами, — коли ж називали його різними іменами в різних часах в історії, коли далі зважимо існування місцевих відмін у назвах Божеств, тоді постулятом ученого буде завдання шукати можливих чи дійсних ідентифікацій, а не згори їх виключати або такий постулят зовсім ігнорувати.

Не знаємо напевно, скільки було Сварожичів, один чи більше, чи один мав більше назов, чи їх

більше були єдині у природі з їх Батьком Сварогом, про ці всі теологічно-словні делінеації не журився віруючий, який усією силою істоти відчував дійсність Сварога і Сварожичів і знав, що вони такі самі із Світла, із Світла як Святости з усіх Божественних Потуг, видимих чи проявлених у природі і... його власній душі.

Чому ж відмовляти нашим прабатькам права різними назвами, окресленнями і мітами називати те, що є одне, але ж напевно багатогранне і багатопроявне. Чи, кажучи мовою теологів, різними атрибутами наближуватися до пізнання Всевічного чи Предвічного.

Їх окреме бачення поодиноких аспектів чи Атрибутів Божественної Істоти, що вони в тих Діях, чи виявах Волі й Потуги Божественности вбачали часто окрему Істоту чи навіть Особу, себто Особу Божу. Чи будемо битися сьогодні за букву «і».

Чи може знайдемо мудрість прабатьків, що Пратворче Начало вбачали не тільки в тому, що є сьогодні звуженою істотою світла для фізики, але саме в метафізичній природі СВІТЛА як СВЯТОСТІ.

Тут усе буде від цього ДУХА. І Батько і СИН (Сварожич) чи СІНИ, чи ПОТУГИ, ВЛАДИ, ТРОНИ, чи увесь обнятий і необнятий безмір Вселенної як прояв СВІТЛОСВЯТОСТІ, отже СІНА, отже Сварожича, якого наші предки назвали Свантевитом. Але ж називали його на просторах Слов'янщини іншими іменами як найвище Діюче Божество, бо Сварог зостався для них необіймальним люд-

ською думкою ДУХОМ СВІТЛА і БАТЬКОМ Вселенної, із її невидними небесами, де всі душі хоробрих перебувають.

Питання назви «Найвищого Божества» затрачує тут зміст, як питання назви і слова. Так само як питання, хто старший Батько чи Син у християнській теології.

Алеж пропала вся глибінь розуміння цих справ нашими прапредками. Тут слово! Саме назва просліджена до його пракореня і празмісту розкриває нам свої тайни.

З другого боку ситуація не така трагічна, бо коли не збереглися (чи може збереглися тексти праслов'янські чи праукраїнські!), то збереглися тексти братніх чи синівських вір Ригведи й Авести, і вони засвідчують саме про всю глибінь і мудрість високо-теологічних концепцій старовинного часу. Наші лінгвістично-порівняльні досліді назовництва у сфері віри й релігії надто яскраво доказують спорідненість, а отже і правильність критичних висновків із ділянки саме теологічних концепцій.

У цій методологічній частині наших дослідів звернемо ще увагу на елемент простірного поширення культу чи назви і рівночасно на його льокальне забарвлення чи навіть льокальні назви.

Для ясности про що йдеться, відкличуся знову до відомих прикладів із життя християнізму ще в сучасності, отже, наглядно стверджувальному вигляді.

Існує культ матері Божої в Люрді, у Фатімі, в Ірландії, у якомусь селі, а також у Валії, у якомусь селі і т. д.

Існує культ Матері Божої як Королеви Польської Корони, зокрема в місцевості Ченстохова, де також відбуваються чудеса, і існує Культ Матері Божої Покрови, як Покрови українських військових частин чи видів війська.

Тут не досліджую історії цього культу і його пов'язання чи синкретизму із культом Великої Матері (Кибеллі) чи іншими подібними і старовинними культурами. Стверджую тільки, що те саме Божество чи Свята Особа може бути опікуном двох ворожих і непримиренних армій, як — польської і української, у боротьбі за державну суверенність України, яку Польща у своїй історії заперечувала.

У системі християнізму це культ особи святої із Палестини, що була матір'ю Ісуса з Назарету. Вона мала разом із тілом у стані «успення» бути перенесеною до неба. Бачимо, однак, якого сильного забарвлення набирає її культ у теренах. Це звичайно пояснюється переємством старшого культу саме Великої Матері, яку цей християнський культ витиснув, але не вчинив зайвим. Через перенесення уяви та емоцій наступає своєрідний синкретизм. Такі явища можемо неодноразово спостерігати в історії релігій.

Хочу тут указати, що якби так до історії християнізму залишилася така маленька обмаль, залишок джерел, як до староукраїнської віри, тоді були б зовсім неправильні висновки такі:

Поскілки сліди цього культу ми знайшли б у самій тільки Фатимі ствердити, що тільки — підкреслюю — тільки там був цей культ, та що він був

сутольокального характеру! Або, що він був тільки у Фатимі і Люрді, але не було його в Ірландії, якби не залишилося слідів із того села, де цей культ є сьогодні. Такі висновки зовсім невинуватені. Ми можемо сказати щонайвище: не знаємо, або — немає джерел, але напевно, щось було таке. І далі робити висновки із цього буцімто льокального зявища. Мовляв, цей культ створили... мешканці Люрду, бо він там засвідчений.

А однак, на кожному кроці роблять такі висновки дослідники старослов'янської віри. Щобільше, вони вимагають, щоб тільки — підкреслюю — тільки там говорити про даний культ, де він стверджений у скупих, аж надто скупих джерелах.

Можемо напевно ствердити, що культ Свантевита існував усюди там, де його заступив пізніший культ Свентого Вита виразно створений Римом на те, щоб витиснути культ саме Свантевита як Божества. Цей культ Святого Вита легко ствердити як поширений на широких просторах Північної Слов'янщини, Чехії та Полудневої Слов'янщини. Але із цього не можна зробити висновку, що тільки там він існував. Тільки там заступила його культ римо-католицька церква і тільки там цей культ Свентого Вита залишив живі сліди, саме в двоєвірному християнстві.

Алеж назви «Свентослав», «Свентопулк», «Свентомир» напевно дохристиянські і збереглися як імена князів саме дохристиянської доби. Отже, існувало дохристиянське поняття і слово «Свенто». Між «СВЯТИСТЮ» як слово-істота — а «Святістю» як Богоназва немає ніякої пропасти, але органічна

ідейносвітоглядова єдність. Отже, це одна із назв, яких було більше і це одна із назв, які збереглися на теренах, де існують про це засвідчення. Але ми ані не годні викреслити цієї назви із інших теренів, а тим паче робити висновків про її чисто льокальне значення чи походження, а ще гірше — льокалізацію в часі. Мовляв: тільки в одинадцятому столітті, бо такі є засвідчення ворожих нам німців.

Буває ще гірше. Назву РАДОГОСТА, чи РАДЕГОСТА стрічаємо тільки в одному джерелі. Тоді сказав учений Брюкнер, що це видумка, що такого Бога не було, і — тут наводжу його слова дослівно — що «він викинув цього Бога на смітник».

Он як було! Викинув Бога на смітник. Яка сила «доказовости» ученого.

Насправді це назва Божества, яку ми стрічали в одному із наших засвідчених джерел. Це, можливо, льокальна назва. Алеж дійсна назва дійсного Божества. Назва надто прозора, щоб її пояснювати. Він був РАДИЙ ГОСТЯМ, отже — РАДОГОЩ чи РАДОГОСТ. Знаємо з опису цього чужинця, що цілий город був радий гостям. Були там гості із далеких земель, як от Греція і приймали там навіть, собі на горе, саксонців, які відплатили їм за гостинність знищенням. «Були гостям раді», як кажуть в Україні. Отже, і їх Бог мав теж як одну із назв Радогост. Звичайно не було такого окремого і іншого від інших Бога. Алеж такі вони всі. Не інші від інших.

Білий Кінь і Меч це не тільки атрибути Свантевита із Аркони. Ми ж читали вже ці засвідчення.

Отже, немає потреби викидати Бога на «смітник» тільки тому, що одна із його назв раз засвідчена. Крім того, що назву подібного типу стрічаємо пізніше, у «Слові». Там «Мати Божа» є «ПИРОГОЦА», себто вгощає «пиром». Вона не тільки гостинна. Вона ще й цілим пиром угощає. Національна прикмета, національне уявлення про основи моралі перенесені на улюблене Божество. Це ж Божество несе усе добро і всі добрі прикмети людини у світ. Свантевит був Радогостем. Він мав напевно ще сто інших добрих прикмет Людини.

Жорстоко і до щенту винищили пам'ятники і тексти старовинної нашої віри. Гаї священні попалено. Статуї порубано. Святині спалено. Зовсім так, як учив Мойсей і як це здійснювали християни під час ширення християнізму. А тепер кажуть нам учені: докажи, покажи, і тільки те, що покажеш, буде прийняте в науці. Докажи, що існувало те все, що було спалене і знищене дощенту!

Чи така «об'єктивна» наука свідомо служить цьому культуроніщівному християнізмові, чи то ці учені напосні століттями зневаги і пересудів до святої віри наших прапредків.

Що ж, докажемо існування того всього, що знищено. Але ви «учені» будете засоромлені вашого нищівного скептицизму, як протинауки.

Насправді не вимагає доказу, чо в старовині називали Богів чи Бога різними іменами. У мене на руках дешеві видання гіндуїзму. Маленькі книжечки, що зветься «Сагасранама» — себто «Тисяча назов».

Тисяча назов Сурії (Бога Сонця), «Тисяча назов Вішну», «Тисяча назов Сіви».

Справді тисяч назов має те, що люди зуть Богом, Сварогом; Свантевитом, Перуном, Дажбогом, Велесом, Хорсом, Родом чи тисячами інших, ...людських назов і визначень.

Алеж саме Веди вчать рівночасно суворого монотеїзму і вчення про Єдність (Адвайта-вада).

«Різно називають Волхви те, що є Одне».

НАЗВА БОЖЕСТВА «СВАНТЕВИТ»

Спробуємо з черги перейти до дослідів етимології назви «Свантевит» у світлі наведених дослідів та лінгвістики.

У записі Саксонця воно має форму «Свантевітус» — в латинській мові германомовним автором. Не міг він у своїй мові, ані в латинізованій транскрипції зробити різниці між «С» і «Сь», як теж між м'ягким і твердим «Вь» чи «Въ». Не міг теж записати цієї назви в інших відмінках і додав латинське закінчення «ус» до родового відмінка у звучанні «Свантевіт».

Слово очевидно зложене із двох частин, а саме «Сванте» і «Вит» чи може «Вид».

Перше із них «Сванте» пізнаємо слухом як пізніше українське «Свѣто» — у польській мові «свѣнто». У польській мові затримався виразно носовий звук «ен» після подвійного м'ягчення «сь» і «вь». Не маємо теж сумніву як звучало це слово у староукраїнській мові. Маємо грецький запис

цього слова, сучасний Святославові у Лева Диякона.

Грецький автор мав трудність із написом м'ягченого «Съ» та твердого «л». Стрічаємо теж характеристичний «перезвук» дзвінкого «въ» на грецьке «ф». Відомо вже теж, що візантійська буква «в» бета вимовлялася як «в» отже «Васілевс» а не «Базілеєвс». Звашивши всі ці помилки чи труднощі у транскрипції одержуємо звучання «Свентославос» або «Съвентославос». Не можемо прийняти, що носове «ен» є помилкою Лева Диякона. Воно так мусіло звучати в дев'ятому столітті. Отже, в дев'ятому столітті був у староукраїнській мові і вимові ще виразний носовий звук у слові «Свенто», який пізніше через затрату носівки почав звучати як «я» — «Съвъятослав». Припускаю, що так «с» як і «в» було цілий час м'ягчене, але це м'ягчення не могло бути записане ані в латинській ані в грецькій мові. У польській мові затрималася, отже, ця старша форма у вигляді «Съвъвенто (носове «ен»)). Форми «Съванто» чи «Съвянто» уважаю із усіх найстаршою. Заміна носівки «ан» на «ен» є зовсім законна у виду зміцненевої пал'яталізації у вимові і подвійного м'ягчення «с» і «въ». Отже, записана у «Саксонця» форма із носівкою «ан» є найстаршою з усіх відомих нам форм. Нічого дивного, так сама святиня як і назва вказує на величну старовинність, і ця форма мусіла бути протослов'янською, поширеною на терені усієї слов'янщини. В дуже старовинному, невідомому нам часі ця форма у староукраїнській мові набрала звучання «ен». На цьому ж протослов'янському ґрунті пов'язаність коре-

ня «свєнт» із іменниковим і дієслівним коренем «світ» - «свїт» мусила бути відчутна вухом і безпосередньо зрозуміла як зміцнення кореня шляхом «свїт» - «свєт» - «свєнт». Отже «Свєнт» є похідне від «Свїт», так як наш «Свантевит» виявиться сином Сварога — саме сином Найвищого «Свїтло-Свїту», — саме Сварожичем.

Нас не здивує теж, що похідні, чи рівнобіжні словоутворення від цього кореня стрінемо теж в інших індоєвропейських мовах, отже — у санскриті і в мові «Авести». Отже, це слово протоіндоєвропейське. Дивним дивом стрічаємо цю серію пов'язань знов у тих самих групах, що й «Свар» чи «Дану»-«Дунай».

У санскриті

Стрінемо тут, а саме — у найстарших текстах Ригвєди, слово докладно того самого звучання, а саме — «СВАНТА». Звертаю увагу, що маємо тут доклано той сам звук «сь», що й у слов'янських мовах. А також довге «аа», що цілком відповідає фактові зміцнення, про яке я згадував вище. Зубна приголосна «н» не може інакше звучати перед зубною приголосною «т» — як тільки носово. Вона ж і клясифікована у граматиці санскриту як «носовий зубний звук». Отже, маємо повну зрідність фонетичного звучання «Сванта» — протослов'янської мови і старосанскритської, або ж інакше — ведійської мови.

При аналізі семантики цього слова стрічаємо, однак, величезну несподіванку. А саме, як я згаду-

вав у вступі, стрінемо тут старше, напевно дохристиянське і напевно первісне значення цього слова.

Отже, Грасман подає нам значення: як «гюльфрайх» і «бефройндет», себто той, що несе багату поміч, той, що є дружній. Увіходять, отже, у зміст цього слова поняття «дружності» і «доброти», «щедрости» і «несення помочі», в загальному — «той, що несе добростан». Не буду на цей раз мучити читача надто довгими аналізами тексту. Вони зовсім потверджують і навіть поширюють значення подане Грасманом. Воно відповідає теж поясненням цього слова у коментаріях Саяни.

Алеж маємо в Ригведі ще й похідні від цього слова, а саме — утворене від нього «номен агентіс» або дієвої особи чи дії, а саме «СЬВАТРА», означає: **ТОЙ, ЩО ТВОРИТЬ ДОЗРІННЯ РОСТУ**, Сприяючий Дозріванню, Міцний, Потужний, а також — Друг-Допоможець, Приятель (пояснений словом МІТРА!!!), і врешті сама СИЛА і МІЦЬ.

Наш читач-дослідник не може мати найменшого сумніву, що ці всі означення чудово відповідають до Істоти Нашого Божества. Його головне свято у часі дозрівання збіжжя до жнив, саме після жнив, коли це йому приносять першу жертву із жнив у вигляді оцього на меді спеченого КОЛОВАЮ, яким ціла громада причащається торжественно після принесення Коловаю в жертві, як теж у зв'язку із цим святом відбувалися пророкування чи волхування щодо врожаю в найближчому році. Очевидно, це все у супроводі гимнів і молитов, як це ми бачили в описі «Саксонця».

Є ще інші похідні в санскриті ведійському як «сватрабгадж» і «сватрія», які тільки скріплюють вище сказане.

Не маємо також сумніву, що так як староукраїнським це слово пов'язане із основними своїми коріннями у звучанні «світ», себто те саме, що в сьгоднішній українській мові «світити», блищати, бути ясним, як теж похідний прикметник «свєта», що так і значить «білий, ясний, блискучий» і відноситься також... до барви коня, і то не абиякого коня, але мітологічного Коня, якого Лицарі Ранку Асвїни подарували Педові. Свантевит — як ми бачили — був Божеством Білого Коня.

І врешті слова «СВѢТАНА» так і значить «Світання». Тут, мабуть, не треба вже доказувати споріднення.

Що й треба було доказати!

Наш Святослав, який так гордо відкинув християнізм, кажучи, що з нього будуть сміятися його хоробрі лицарі, не був Святим у християнському значенні схимника і аскета, людини, що не має жінки і живе у відреченні від світу. Ні, зовсім ні. Це пізніше значення цього слова і воно у тому пізнішому значенні аж ніяк і ніяк не могло відноситися до нашого прехороброго та улюбленого цілою стоп'ятьдесяттисячною армією лицарів Божественного Святослава. Його Святість — це міць, це лицарська дружність і любов, це готовість нести поміч, це дар приносити достаток, ріст і добростан, це разом із тим Світла Радість Життя і Життєтворчість.

Божеством такої Святости був престаровинний Свантевит син Сварога Вічного Світа і Вічної Святости.

Я вже не буду займатися значеннями цього слова у пізнішому клясичному санскриті, в основному тими самими, ані аналізою текстів, бо самі ж словникові пояснення зовсім вірно і майже повністю вичерпують його зміст.

Похідне слово від «Сьвента» маємо в Авесті у формі «Спента».

Уже Бартоломай мав сумніви, чи можна всюди, де виступає це слово в Авесті, подати просто значення «святий» - «гайліг», бо хоч воно і значить і походить від слова «сьвента», алеж тільки умовно означає те, що це слово в пізніших християнських значеннях. Коли мова про «Святого Духа», то ця різниця не кидається в очі, якщо не шукати глибинні значення. Але як її шукати, тоді знайдемо, що цей Святий Дух Авести саме і є Творчим Духом Потуги, Світла і саме Святости. Це ж Він непримирений ворог Темряви, Ворог Демонів, Ворог Духа Зла (АНГРА МАЙНІЮ) або Агрімана. Споконвічна боротьба ведеться між цими Духами. Беруть у ній участь цілі світи. Символіку цієї боротьби ми бачили у культурі Білого Коня, що на цьому мав Свантевит вирушати ніччю на бій із його ворогами. Отже, цей кінь мав бути ранком вкритий білою піною від далекого лету. Так вірили його визнавці, як це засвідчує Саксонець. Алеж маємо тут тільки старшу форму цієї Ідеї Споконвічної Боротьби Агурамазди із Анра Майнію у вигляді боротьби його Ордену Божественних сил і Потуг, Духів і Язатів.

Великий Меч, Священний Меч Свантевита був тим самим символом, зрозумілим усім його дітям і синам. Священний Меч на боротьбу проти сили темряви і зла. Звідси теж його найвища Влада.

Може цей міт звучить для декого сьогодні найвірно, для тих, які не розуміють, що Боротьба між Добром і Злом ведеться споконвічно, щоденно і щохвилино, що її театром є перш за все наша душа, а далі світ та історія. Це за допомогою того старовинного міту наші прапредки заявили своє місце у цій споконвічній боротьбі. Вони — сини Світла і Святости. Їхня Боротьба — це споконвічний даний їм як найвище призначення Священний Героїзм. Своє ідеологічне завершення чи одну із висот знаходимо у нашому преславному «Слові». Воно заховалося, щоб скласти перед нами завдання, недокінчене завдання прапредків, що його довершити судилося нам.

Але вернімося до значення слова «Спента» у релігії культу Вогню і культу Боротьби у первісній Авесті, чи передавестійському світогляді її творців. Отож — уже Бартоломай веде дискусію у своєму словнику чи «Спента» не значить «той, що приносить благодать, приріст і благостан («гайль»)). Алеж дальші досліди цього слова Гершона в його праці про «Гимн до Мітри» довели його до кінечности перекладу слова «Спента Майнію», себто Святого Мисле-Духа, як «Інкременталь Спіріт», себто Духа, що приносить Ріст у широкому значенні цього слова. Ми додамо в тому значенні, що ми його стрічаємо в Ригвєді і... нашому культурі Свантевита і в наших іменах, що мають у собі корінь

«Свято-» як «Свято-слав», чи «Свято-полк», себто той, що веде Святу Боротьбу.

Але, алеж... тут добігаємо до основного висновку моєї праці. Не їздили літаком до Індії наші праволхви, щоб учитися там мітології і семантики слова «Святість». Не їздили волхви із Ругії чи з прапоселень слов'янщини до Заратуштри вчитися про Міт Священної Боротьби Світла із Тьмою, Воротжости із Святістю.

Нічого дивного, що попали ми в неволю, забувши наш великий Заповіт. Але й нічого, щоб попадати в розпач. Це був дорогий і жакливий досвід. Може саме сьогодні світ потребує саме такої ясної ідеології.

Разом з оновленою вірою наших прапредків ми знайдемо і цю світотворчу силу в нашій душі, щоб зло і неволю перебороти в його світовій боротьбі.

Відновимо тоді величну святиню Свантевіта, — Божества Святости, як світотворчої Потуги.

Це ми сотворимо світ — залунала вже програма відновленої Віри.

Сотворимо світ із святости. Що лише тепер розуміємо цю декларацію.

Заповіт наших прапредків. Заповіт народів, що одідичили не тільки мову, але саме її найглибший зміст із так названої мовної єдності індоєвропейських народів.

Хто ж вони були, де вирости і виплекали цю свою мову і ці всі такі прекрасні і високі ідеали чи міти про Сварога, про Сварожичів, про споконвічну

боротьбу Лицарського Бога Перемоги із Темрявою і Безвладом Хаосу.

Хто знайде у собі поклик Сина Світла й Святости, хто відчує себе рідним сином чи внуком Дажбога, Бога Сонця, абож Многоіменного Бога Святости, — той у своїм серці розв'яже цю загадку.

В литовській мові знайдемо досліджувальний корінь «Шві» - «шве» в численних розгалуженнях і формах. Отже:

«швечію» - «швієсті» (довге «е») — світити;

«Швіту» - «швітеті» — світити, блискати, блискотіти;

«швінту» - «швісті» — ясніти, ставати ясним. Відмітьмо появу вставного «Н» у цій формі;

«Швайтау» - «швайтиті» — розсвічувати, чинити світло. (Це форма кавзативна, виявляє найміцнішу форму корінної голосівки, про що далі);

«швітруоті» — слабо блимати;

«шветиляс» — «світило» — зоря;

«шветімас» — світлий, світячий, блискучий;

«швентіне» — «святиня» — святиня;

«швенте» — «свято» — свято;

«швентіті» — посвячувати, освячувати;

«швентас» — посвячений (діеприкетник часу минулого, страдального виду — партіціпіюм перфекті пасіві).

У старопруській мові маємо засвідчення: «свента».

У латвійській мові — «свінет» - «свіну» в значенні святкувати.

Цих наведень надто вистачить, щоб доказати дивно широкий засяг цього слова також в усіх бал-

тійських мовах. Також це доказ, що старопруська і латвійська форма показує старше «с», «сь», так що литовське «ш» є похідне і новіше.

Отже, широкий значенний засяг цього кореня і слова стрічаємо в усіх слов'янських мовах, у балтійських, у санскриті і в Авесті.

Постає теж питання, чи латинське слово «санктус» не є похідне від скріпленого коріння «сен» - «сан» через здогадне «сан-стус», далі «сан-ктус». Як на здогад, можемо навести ось наступне.

У ватиканській галереї скульптури стрічаємо статую Божества, відому мені тільки із каталогів, під назвою «СЕМО САНКУС». Божество і назва мабуть італьського, передримського походження. Постає спокуса дошукуватися в цій назві «СЕМА» — із списку Володимирових Богів у хроніці, якщо хитати це місце хроніки як «СЕМУ» - «РОГЛУ». Але залишаємо це тільки як можливий здогад для дальшого досліду. Зображене у статуї Божество має бути, за описом у каталозі, «типу Аполона».

Коли навіть відкинути цей здогад, то не залишиться в нас ніякого сумніву, що слово «Съвента»-«Сванта» належить до протоіндоевропейської доби прамови.

Не залишиться теж сумнівним, що авестійське слово у звучанні «спента» - «спанті» — у значенні «святий» — є молодше і похідне від звучання «свента» - «сванта», — а отже слов'яно-балтійська форма є старшою від мови Авести, а можливо і від санскриту.

Стоїмо знову перед загадкою. І знову доводиться стверджувати, що життя і живучість цього слова

в протоіндоевропейській, а далі і в протослов'янсько-балтійській епісі, — це історія принаймні декількох тисячеліть. Таку священним жахом сповнюючу нас старовинність доводиться ствердити як науковий факт і цьому прерідному і пресвятому слову, що стало основою назви Божества «СВАНТЕВИТ».

Алеж дотепер я орудував самими словниковими ствердженнями. Спробуймо, одначе, піти ще глибше і шукати кореня оцього слова «Съвента»-«сванта». Шукаємо, отже, корінь самого кореня.

Шукаємо за тим праядром слова, із якого розрослися і визріли оці могутні, кількатисячлітні Священні Дуби, що символізують сам ріст людської думки і людського роду, — оті дуби, що обіймають своїми могутніми стовбурами і галуззям розріст слова-символу, слова-віри, слова-релігії словотворчою силою наших прапредків, як священну таїну таїн, замкнену у слові «Святий».

Сягнемо до порівняльного мовознавства, шукаючи самої вже праісторії цього слова. Один із розділів цієї праісторії матиме основне значення для дослідників про теологічні і метафізичні уявлення віри наших прапредків.

Отже, є безсумнівне на основі наведеного матеріялу, що корінь «свента» є похідний від кореня «свіи» - «све». Пригадаймо собі тільки санскритську чергу слів:

«свет-а-те» — яснє.

«Світна» - «світнія» - «світра» — світлий, ясний, білий, а також «Светія» — світлий, ясний, сіяючий.

Просто нашим вухом чуємо там рідність слова: «Сьвіт» - «Сьвіт» - «Сьвіят» у всіх його слов'янських видозмінах.

Читач напевно теж зауважив при наведенні значеневих груп із балтійських мов, що чуємо там виразно корінь «сьві».

А отже, усі слов'яно-балтійські і всі санскритські форми дадуться звести до пракореня «сьві», від якого всі інші дієслівні і віддієслівні форми дадуться легко вивести на основі історичної фонетики і морфології цих мовних родин. Досліджуймо.

Отже, найстарші слов'янські записи показують форму «сьвітъ сен», себто, коли відділити корінь від закінчень, сьв-іть-сен. Маємо тут «коротке і» в корені, котре, як бачимо далі, підлягає степенуванню. Алеж звернімо увагу на значення. Слово має значення зворотне, медіальне. Світло світиться в цьому слові само для себе, само із себе, само у собі, бож така є функція зворотної (медіальної) форми. Дієслово є неперехідне. Не можна «світити когось», можна тільки «світитися» саме як світло, що світить само із себе.

Цей пракорінь відмінявся в протоінодевропейській формі через поширення кореня вставним «Н» (як у класі «Н» - «НА» у санскриті), як наприклад у санскриті корінь «від» — «ві-Нд-аті», себто «він-даті» — знаходить, творить. Цей крок не є здогадом, бо маємо цю форму потверджену в литовській мові, а саме «швінту», себто «шві-Н-ту».

Саме це вставне «Н» дасть нам у дальшому розвитку оцю носівну, яку ми ствердили у протослов'янській мові. Форма «сьвента» була б отже

віддієсловним прикметником чи навіть тільки самим дієприкметником часу теперішнього діяльного виду, себто «ТОЙ, ЩО СВІТИТЬСЯ» — ТОЙ, ЩО СВІТИТЬ» — ТОЙ, ЩО ТВОРИТЬ І РОЗСІВАЄ СВІТЛО» — САМЕ СВІТЛО ЯК СВІТ!!!

Отже, всі слов'яно-балтійські форми нашого слова «сьвента» - «сьванта» - «сванта» і т. п. походять від кореня «сьві» і означають усе те, що цей корінь у своїй глибині і ширині означає.

Отже, від «СВІТЛА» як «СВІТ» доходить до його АВТОРА і ТВОРЦЯ, до того, що світить, опромінює, гріє, дає йому снагу чи творчу силу — от так, як стебелинам трави дають снагу проміння сонця, «той ТВОРЕЦЬ і ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ» зветься тим словом СВАНТА.

Ми бачили, що це слово звучало теж СВАРОГ, чи перше СВАРОГ. У формі «СВАНТА» бачимо підкреслену особову, підметну, дієву і саме творчу форму цієї метафізичної «СИЛИ - СВІТЛА - СВЯТОСТИ», висловлену віддієсловними дієприкметником ЧАСУ ТЕПЕРІШНЬОГО, саме той, що світить, що дає і творить Світло-Світ.

І ТОЙ, ЩО ТВОРИТЬ СВІТ, І ТОЙ, ЩО ТВОРИТЬ СВІТЛО, ТОЙ САМЕ ЗВЕТЬСЯ «С В Я Т И Й».

Але вернімося до граматики, яка, як бачимо, допомагає нам відтворювати мислевий процес наших прапредків.

Отож у слові «сьвіт-іт сен» ми стрічали його медіальну форму із дуже слабким «і» в корені. Я згадав, що корінь «сьві» підлягає степенуванню.

Голосна «і» буде мати міцніші форми у черзі «І»-«Е»-«АЙ», і це степенування відношу не тільки до санскриту, але і до прото-індо-європейської доби. І справді, якраз у цьому корені знаходжу одне із потверджень моєї тези.

«Съвет-і-ті» це все значить світити комусь, світити для когось. Стверджуємо тут скріплення «і» на «е». Те саме в литовській мові.

Алеж найбільше цікавою із цього погляду є саме литовська причинотворча (кавзативна) форма «швайт», яка доказує існування саме найвищого ступеня у черзі «і»-«е»-«ай».

Мої читачі вже звикли до того, що справа не в самій граматиці, але в тому, що кожна така зміна означала теж зміну значення.

Отже, «СВІТ» і «СВЕТ» — це два різні значення. Зміцнення голосної означає посідання, походження, власність і властивість значення кореня. — «Съвет» — значить посідання властивості «світ» світити. Означає власне, своє «свічення» як джерело світла. Означає активну прикметність «свічення».

А найвища форма «съвайт» означає саме сприяння свічення.

Візнаходимо значення слова «СЪВІТ» в нашій мові. Тут легко помішати найвищу форму голосної із найнижчою через пізніший процес скорочення.

У протослов'янській мові ми мали там довгий двозвук (дифтонг), про якого звучання сперечаються учені. Слово у писаній формі мало оце старовинне «ять», яке звучало як «Ія», абож приблизно так. І саме ця форма була рефлексом старовинного «АЙ»

як — довгого двозвука, тричі довгого, якого найвиразніший слід стрічаємо саме в литовському записі: «швайт» із дуже довгим сильно наголошеним «АЙ».

Наше слово «Сьвіт» звучало приблизно чи згодом як «СВІЯТ», що дало в польській мові звучання «сьвіят», у московській «сьвѣт», а в українській мові через скорочення «сьвіт».

Алеж саме ця найвища форма голосної дає нам зрозуміння значення слова «СВІТ». Це не тільки СВІТ як СВІТЛО. Це не тільки його тотожність із Світлом, але це його АКТИВНА СВІТЛОТВОРЧА і СВІТОТВОРЧА СНАГА. І саме тому було можливе поєднання СВІТЛО-СВІТУ із СВЯТИСТЮ як його творчою сутністю. Дістаємо рівночасно ключ до зрозуміння самої святости у староукраїнському значенні цього слово-символу.

Слово Світ обіймає, отже, три ступені значення:

1. Світ — від світитися — (як медіальна форма).

2. Сьвет — світити комусь, проявлятися як світло.

3. Сьвайт — пізніше «СВІЯТ»—«СВЕТ»—«СВІТ» — саме як активна світлотворча сила, із усіма значеновими спорідненнями і похідними від цього слово-символу.

Нарешті розуміємо всю глибину нашого слова «СВІТ».

Це КОСМОС ЯК САМОРОДНЕ СВІТЛО, само для себе, само від себе, алеж воно і творче і свідоме, воно ширить світло, творить світ форм, світ видів,

саме космос, саме чудо існування космосу як різновидності метафізичної природи «СВІТЛА» — яке у своїй свідомій — психологічній формі існування буде зватися «СВЯТИСТЮ».

Так зрозуміле Божество як син Найвищого Світлосвіту буде зватися «СВАНТЕ-ВИТОМ».

Наш Свантевит в одному із наведених джерел так і зветься за Батьком СВАРОЖИЧЕМ, сином Сварога. Сином у цьому Божественному Світотворчому глумові як звидний і творчий, а рівночасно продуховлений КОСМОС.

Святість — це проявлені сили світотворчости.

Для цієї творчости не має ніякої смерти, ані навіть ніякого зла, бож вона сама собою є Вічністю ЖИТТЯ і Вічністю Творчости ДОБРА.

Тут теж таїна безсмертності світотворчих героїв і поетів, чи надхненних пророків, бож Усесвіт — це

«Святість істиння,
Всесила творчого горіння».

(Повстань Перуне).

Не маючи вже найменшого сумніву щодо етимології слова «СВАНТЕ», але прагнучи якоїсь джерельної вказівки про час чи старовинність звучання цього слова, я шукав його серед залишків чи лише дрібних скалок мови самих ругянців чи теж надлабських і надбалтійських слов'ян. Як відомо, ці мови загинули майже безслідно під заливом германської християнізації і народовбивчого «тиску на схід». Одначе, залишилося декілька записок чи засвідчень про мову надлабських слов'ян.

Мій труд був нагороджений і я вже зовсім не здивувався, що знайшов там наше слово у його стародавньому звучанні — «САНТЕ», як також цілу групу похідних слів, а саме:

Сванте — (довге носове «ан») — святий
Свантоіна — (довге носове «ан») — Святість
Свейтоє — світає
Светет — світить, сіяє
Свеча — світло, світило
Свьотле — (прикметник) світлий, ясний.

Але стрічаємо там також новий варіант із цієї групи, а саме:

свйонте — святий.

Саме подвійність цієї форми заслуговує на увагу. Маємо, отже, безсумнівно старовинне протослов'янське звучання «сванте» і другу форму «с'йонте», яку легко пояснити як скорочення із форми «свйонте». Голосна «ан» — носівка, набирає тут західнослов'янського забарвлення як «он» — носове — рівнобіжно до похиленого «о» в цих мовах (порівняй польську західно-діалектичну вимову «пан» - «пон»). Цю фазу похиленого «Он» маємо потверджену теж у польській сучасній мові у слові «свйонткі», наприклад, «зельоне свйонткі».

Отже, знаходимо тут потвердження старовинності слова «сванте» і його довгу присутність в історичних часах у надбалтійських слов'янських мовах.

Мої розшуки нагороджені ще й тим, що в цих залишках надбалтійських мов я знайшов ще й новий варіант слова «сонце», а саме форму «слюоне», псбіч «слюонце» і «слюонейца». Це єдина форма у слов'янських мовах, яка показує нездрібнілий су-

фікс «На» - «НЕ», саме «слюо-не». У моїй праці про історію слова «сонце» я приймав цей суфікс як здогадний. Тут я знайшов його джерельне потвердження. Отже, маємо побіч здогадної фази

суль-не — чи соль-не

її західнослов'янську відміну із характеристичною переставкою, але ще не здрібнілою формою у вигляді:

слюо-не.

Двозвук «уо» — мусів бути протяжним і міцно наголошеним рефлексом указанного мною степенування голосної «у» на «о».

Форма безсумнівно архаїчна. Це додатковий доказ правильності моєї теорії про історію слова «сонце», а рівночасно доказ глибокої передісторичної стародавності цього словоутворення, яке виявляє вже західнослов'янську характеристику словоутворення.

Не можна теж мати сумніву, що утворення цього слова старше від германського «сонне» - «зонне», яке виявляє вже похідну асиміляцію «ль» — на «н», а саме «сольне» - «сонне». Від слова «сонне» — сольне не могло вже постати, але навпаки від виду «соль-не» через асиміляцію мусіло постати слово «сонне».

Крім того форма «слюо-не» виявляє ще рефлекс хитання між «у» і «о» — суль-соль — із характеристичним двозвуком, саме як видом старовинного степенування «у» до «о».

Разом із упадком святині Свантевита затратилася і мова народу і сам цей нарід залишився в останках свого існування.

Основним джерелом для наведених мовних довідок була для мене праця:

Paul Rost: Die Sprachreste der Draväno-Polaben im Hannoversschen, Leipzig, 1907.

J. Legowski i T. Lehr-Splawinski: Szczątki języka dawnych słowiańskich mieszkańców wyspy Rugji, Slavia Occidentalis, 1922.

Доводиться перейти з черги до розгляду другої частини назви «Сванте-вит», а саме до слова «ВИТ».

Мушу сказати, що тут ми на менше певному ґрунті не тому, щоб бракувало етимологічних пояснень слова «вит», а радше тому, що тих можливих пояснень є забагато і трудно знайти якесь джерельне і безсумнівне пояснення і потвердження для одного із декількох можливих.

Із цих труднощів пробував вийти Ал. Брюкнер у своїй праці в польській мові п. з. «Мітологія слов'янська». Він пропонував розуміти слово «вит», як частинку закінчення типу «іт», «ат», «овіт», як у прикметниках «хоро-вит-ий», «слабо-вит-ий», «глупо-ват-ий», чи «жовто-ват-ий» — і т. п. Справді існує такий вид суфіксів в індо-європейських мовах, чого прикладом може бути санскритське слово «бгага-ват», себто «Бого-вит-ий» (із суфіксами «ват» і «вант»).

Алеж трудно прийняти цю теорію тому, що існує ціла група імен власних, як «Віто-слав», «Віто-мисл», «Віто-віце», «Вітораз», «Вітород». Деякі з тих назов стрічаємо якраз у наших джерелах. Неможливо, щоб ці назви постали із самого приростка так, як неможливе ім'я «енко-слав» чи «ський-слав».

Слово «Вит» мусимо мати повне значення іменника чи дієслівного кореня у функції іменника, як «Свято-мир», «Дунай-пер», «Бори-вой», «Яро-п্লук». Отже, «Яро-вит», «Людовит», «Яроп্লук», «Ярослав» чи «Рує-вит», «Мило-вит», «Добро-вит» є того самого типу що й «Сванте-вит». «Вит» це повнозначне слово, а не закінченева частинка. Воно є іменником, або дієслівним коренем. Теорію Брюкнера мусимо здати до архіву.

Нерадо шукаю пояснення на ґрунті сучасних слов'янських мов, бо досвід моїх дослідів веде в глибоке протоіндоевропейське минуле. Отже, усі ці імена, як Віто-слав, сьогодні для нас незрозумілі.

Проте, не годен я поминути слов'янського кореня «вит», «віт» у значенні «вітати». Алеж і це слово «вітати» мало інше значення чи відтінок у давнині. Ще Шевченко уживає це слово в значенні: перебувати високо вгорі, літати і бути у висотах, далі перебувати, а щоплиш у новіших часах «вітати», себто зустрічати привітом. Цей привіт «Вітай із нами» — означав у старовині, «перебувай із нами», «будь із нами в нашому домі». Тут основне було значення «перебування». В нашому випадку слово «ВИТ» означало б той, що перебуває і ширяє високо, отже у світі СВЯТОСТИ, також той, який бажав би, щоб ми із ним чи він із нами перебував разом. Також той, що перебуває у Святости. Отже, той сповнений і живучий у світі Святости.

Значення зовсім підходить до того всього, що ми навчилися про істоту Божества, а однак воно здається мені надто вже сучасним у мовному розумінні часу.

Шукаючи далі знаходжу слово в литовській мові «вит-іс» і наше «вит-езь» - «вितязь» — у значенні «лицар, герой, переможець», указувало б на якесь старинне слово, якого слідом було б слов'янське «Вить» - «віть» у значенні «воєнна здобич переможця». Отже — Поборник, Переможець, Богатир, отже — Лицар-Володар. В нашому випадку це дало б цілий комплекс значень як **ТОЙ, ЩО Є ВОЛОДАРЕМ СВЯТОСТИ, ТОЙ, ЩО ПЕРЕМАГАЄ СИЛОЮ СВЯТОСТИ, Бог ПЕРЕМОГИ СВЯТОСТИ** як творчої і світотворчої потуги.

У текстах «Книтлінгасаги» стрічаємо таке пояснення до Триглава, якого вважаємо іншим видом Свантевита:

“...is erat eorum deus, qui cum eis in expeditionibus ibat”.

Себто: «Він був їхній Бог Перемоги, який ішов із ними на (воєнні) походи».

Знам'я Бога символізувало його самого. Участь Бога в боротьбі даного народу стрічаємо часто майже в усіх старовинних текстах, хочби у «Второзаконії» Мойсея, численну скількість запевнень.

Пригадаймо собі надзвичайну роллю «станіци», себто прапору, на появу якого лицарі - оборонці Аркони мусили вийти із себе, довершувати найвищого героїзму із повним забуттям небезпеки свого життя. Бог був тоді із ними. Боротьба ішла на смерть чи життя.

Пригадаймо собі, що Свантевит часто воював проти своїх ворогів, себто сил Темноти на Білому Коні, на чудово різьбленому сідлі, мав великий меч і боєвий виряд.

Отже, разом із його розумінням як Божество Святости іде його розуміння як Бога-Переможця над злом і темрявою, що зовсім відповідає розумінню святости як творчої і світотворчої сили і духової потуги.

Якщо вийти поза балто-слов'янський мовний терен, тоді знайдемо в санскриті старовинне слово «віті». Його старовинність засвідчене хочби тим, що одне із його значень записане тільки лексикографами. Це слово означає:

ВІТІ — (довге І) — Радість, Свято, Свято як споживання святочних страв і напоїв, — далі, Світло, Сяйво, і навіть «Сонце», а також «Вогонь Божества Вогню». У множині це слово означає почитателів Вогню в усякій формі.

У зложеннях як Віті-радгас воно значить той, що дає Радість.

Підкреслимо, що всі ці значення мають релігійний відтінок і знаходимо їх у священних текстах Ригведи, Айтарея-Брагманас та в Пуранах. Лексикографічне значення — це саме «Сонце», очевидно, в метафоричному значенні.

У моїх дослідах я звик до того, що літургійно-релігійне чи магічно-жертвоне значення старовинних слів знаходжу у... Ригведі. Це мабуть дає нам ключ, чи хочби одну можливість для семантичної інтерпретації слова СВАНТЕВИТ.

Це — Радість Святости, Вогонь Святости, це врешті Сонце Святости.

Можливі ще й інші корені, як «від» чи «вінд», алеж дивно, що досі вони якісь близькі одне до одного у семантиці і пов'язанні.

Усі вони скріплюють значення Бога Святости як творчої, активної, переможної, життєдайної і радостедайної Сили і Свідомости Космічного Божества Святости, саме СВАНТЕВИТА.

На закінчення розділу про етимологію назви Свантевит для вірності усім існуючим джерелам відмітим ще дивну справу записів, які стрічаємо у тексті «Книтлінгасаги». Джерело:

Knytlingasaga Jomskivingasaga ok Knytlinga, Kaufmannahofn, 1828, cap. 122, p. 384.

Стрічаємо там запис:

“S V A N T A V I Z”.

Але рівночасно подане там читання інших манускриптів, яке звучить:

“S V A R A V I Z”.

Стрічаємо там і назви інших Божеств, як от —
RINVIT, TURUPIDH, ok PURUVIT
із різночитанням: PRUNVIT.

На перший погляд ці записи виглядають як зіпсовані або неточно записані зі слуху. А проте поява запису «Свантовіц» (із «зет» у кінці слова) не видається мені тільки самою помилкою. Зауважмо, що запис відрізняє інші закінчення, як Ринвіт, Пурувіт чи врешті важливе Прунівт.

Назва СВАРАВІЦ напевно не є тільки помилкою, ані різнописанням. Автори запису мусили, отже, чути дві назви для того самого Божества. І дві назви стрічаємо в наших текстах. Пам'ятаємо запис «ЗУАРАСІЦ» із хроніки Тітмара.

«Сварожич» — це назва по батькові. Із описів хроніки не маємо сумніву, що цей напис відносить-

ся до Божества Свантевита. Для нас є очевидною різновидність його зображень. Чому це в недогматичній релігії мали б бути всі зображення одного стилю.

Знаходимо тут ще додаткове потвердження, що Свантевит звався також Сварович, і тут можлива помилка в самому записі поодиноких букв, але не цілості слова: Свантавіц і Сваравіц.

Сварожич, отже, син Сварога. Алеж закінчення «вич» у м'ягчній західньо-слов'янській вимові, передана старонорвежським «віз», могло теж відбивати різновидність назов по Батькові.

«Свантавіц» могло б бути таким самим чи подібним «патронімікон» як «Сварожич» і могло в народній етимології помішатися із «Свантевит» поскільки слово «вит» перестало бути зрозумілим. Поняттево, себто семантично, не було тут ніякої трудности, поскільки, нам уже відомо, Свантевит був сином Сварога, а це те саме, що сином Святости як сутности Сварога.

Тут ми дійшли до моменту, коли лінгвістичні труднощі даються зрозуміти тільки у світлі генотеїзму. Пригадуємо собі наші міркування із розділу про назви Бога. В інтенціональному моменті свого значеневого спрямування до предмету визначення є те саме інтуїтивне поєднання різних, сказати б, «з'явищевих» появ Божества в одну різновидну сутність. Звідси БОГ і БОГ-СИН, БОГ і ВЕЛИКА МАТЕР чи інші зуявлення, якими виражене наше ітуїтивне прагнення обняти різновидність БОГОПОЯВИ одним метафізичним поняттям.

Це був довгий процес пізнання Божества, який надалі триває в історії, а якого слідами є... оці різні назви ВЕСПРОЯВНОГО БОГА.

Алеж це тільки дигресія. Сам предмет гено-теїзму, як я писав у праці про Сварога, вимагає глибоких і дбайливих студій. Цей розділ подуманий як лінгвістичний і доводиться вернутися до лінгвістики.

Можемо ствердити, що й записи «ПУРУВІТ» і «ПРУНВІТ» є теж різновидностями подібних звучань. Коли прийmemo, що в основі «ПР» є голосівкове «РИ» - «РУ», то для германського вуха, яке не знає голосівкового «Р», звучало найближче до «РУ», і так воно насправді було.

Пригадаймо собі, що в українській мові, коли вже затратилася голосівковість (сонантичність) «Р», появляється там коротке «у», отже — Дні-пР — дає Дні-пру — із коротким «у», яке далі теж скоротилося і затрималося, отже у висліді просто — ДНІПР — порівняй мою працю на цю тему. В інших слов'янських мовах як і в українській мові бачимо хитання: отже місцевість у Сербії, що звалася — ПРН-ЯВІР, звучить сьогодні ПРИН-ЯВІР, себто Перуновий явір. Але «прст» звучить «перст». Отже, старий норвежець як на свій слух записав добре ПУРУВІТ чи ПРУНВІТ. Безсумнівно стрічаємо тут назву ПЕРУНА на Ругії. Нічого дивного. Громи це для ока і відчуття наших предків наймогутніший вид ВЕСПОТУГИ і ВСЕВЛАДИ БОГА. До цього предмету вернемо у студії про Перуна. Тут відмічуємо тільки матеріал для дослідів

ствердженого мною генотеїзму, передчутого вже Костомаровим, у старослов'янській релігії.

Хочу однак ствердити, що синівство Свантевита від Прабатька Богів Сварога основою не на можливості народної етимології у згаданому записі «Книтлінґасаги», але на виразному ствердженні Дітмара про напис — саме напис — під статуєю Божества — Сварожича-Свантевита.

Можливість, що запис Книтлінґасади є патронімічною формою зовсім не виключає ствердження, що існувало слово чи корінь «ВІТ» - «ВІТІ» чи «ВІД» в старослов'янській прамові, як я вказував вище. Можу тут додатково вказати на виразно слов'янську назву «ВІТІ-МІР» у... Йорданіса, як готського князя. Слов'янська назва так мало відомого із свого етнічного складу племені «готів» нас зовсім і ніяк не здивує, таксамо як нас не дивує поява 5-тєох «ВАЛЬДЕМАРІВ» у золотій добі історії Данії, бо ж добре відомо, що всі вони були внуками і правнуками Володимира Великого.

ОНОМАСТИКА РУГІЇ

Назви місцевостей острова Ругії, відчитані на згаданій уже мапі острова Ругії, мають свою вимову. Сімсот літ германізації не стерли численних слов'янських назв:

Wolhin, Presenske, Dranske, Kreptiz, Leblin, Grubonov, Ruschvitz, Kublekov, Medow, Krackvitz, Sallentiv, Passtiz, Stedar, Stubnitz, Dubnitz, Gnies, Parehov, Budkevitz, Lussmitz, Lubzov, Voldenitz, Vilmnitz.

Найцікавіша із тих місцевостей має свою про-
речисту назву:

SWANTOW.

Я навів тільки деякі для прикладу. Звертають нашу увагу такі назви, як от — Свантов, Медов, Дранске, Стедар, які мають звучання далекої до-історичної давноти. Деякі з них мають свою відому історію. Так, наприклад, германське закінчення, але слов'янський корінь, має назва місцевости не-далеко Аркони, що зветься «Яромарсбург». Прізвище «Яромара» відоме нам із хронік як того зрадника-князя, що воював проти Аркони по стороні дансько-го короля. Нічого дивного, що після перемоги наго-родили його правом поселення, яке назвав він Яромарс-бургом.

Із хронік довідуємося теж про численні інші прізвища князів із прекрасним старовинним зву-чанням.

Тут ще широке поле для ономастичних дослі-дів, але для нашого предмету вони не істотні. Це тільки додаткове свідоцтво для сивої давнини цього слов'янського острова, де наші прапредки так хо-робро боронили своєї віри у дванадцятому столітті.

Усежтаки я наведу декілька з них. Вони харак-теристичні своїм старовинним звучанням:

СВАНТІБОР

ВАРТИСЛАВ

СТОЇСЛАВ

ТЕСЛАВ (слід думати, що «Т» мало ще лінг-вальну вимову і з нього розвинулося, абож воно відповідало чеському Чеслав)

ДУБИСЛАВ
ЯРОМАР (Яромир)
ПОБИГНЕВ (Побийгнів)
БУРИСЛАВ (Борислав)
ВИСЛАВ
СВАНТОПОЛК
ЯРОСЛАВ
ВАРНУТА
СЕНТЕСЛАВ
БОГІСЛАВ
та інші.

Як бачимо, два із тих прізвищ мають у своєму корені слово «сванте» — Свантибор — себто **БОРЕЦЬ СВЯТОСТИ**, **БОРЕЦЬ** за **СВЯТУ** справу, — Свантополк, у пізнішій староукраїнській формі Святсполк, часто уживане як ім'я князів — воно означає те саме — **СВЯЩЕННИЙ ПОХІД**, **СВЯЩЕННОГО БОРЦЯ**.

Усі ці імена безперечно дохристиянські. Знаходимо їх головню у свідченнях Саксонця. Вони вказують та ще зайвий раз потверджують розуміння Святости як поєднаної із силою боротьби і воєнного походу (полку) для її ствердження в історії.

До цієї групи імен належить і згадуване вже ім'я улюбленого в історії України князя **СВЯТОСЛАВА**, князя **СВЯТОЇ СЛАВИ**.

Якщо мова про історичні записи про сам острів Ругію, то слід тут згадати про свідчення римського історика Тацита.

Як відомо, спираючися на свідченнях римських старшин і полководців із другого століття нашого літочислення, Тацит наводить довгу листу слов'янських племен.

Між ними плем'я Ранів або Руянів, про яких він виразно каже, що вони поселені над морем, себто над Балтійським морем. Не може бути сумніву, що мова тут про Ругіянців.

Але це джерело як і його свідчення надто добре відомі і висвітлені істориками, щоб присвячувати йому більше місця. А однак... а однак ціла справа давности слов'янських поселень не тільки на терені Прибалтики, але і в Північно-Західній Європі ще не достатньо досліджена, а ще менше доцінена в історіографії.

Культ Свантевита, якого прадавність і прапервісність засвідчена самою його назвою, а ще більше теологічним змістом, стоїть як непорушна скеля, як могутній свідок високого Духа Релігійної Культури наших прабатьків, що в культурі Свантевита вбачали багатойменного і багатовидного Сина Святости, Сина ПРАБАТЬКА КОСМОСУ, СВАРОГА.

ВИСНОВКИ

Так, висновків треба. Маємо перед собою величезний матеріал фактів. Маємо перед собою цілу добу боротьби двох світів: церковно-християнського і народньо-слов'янського.

Церковно-християнський світ озброївся в динамічну потугу т. зв. «Святої Римської Імперії Німецького Народу» (“Das heilige römische Reich der deutschen Nation”). Рим і воюючий християнський універсалізм, заснований на традиціях римської імперії, знайшов добре знаряддя і збройне рам'я для свого намагання установавлення світового тоталітаризму.

літаризму. «Поганські» народи мають бути навернені або винищені. Навернені — це значить упокорені мілітарною силою і підляглі світсько-церковній владі держав завойовників. Це означало також грабунок святинь і майна завойованих, установлення десятин на підкорених землях, а далі — тілесного рабства. Це також ріст і експанзія націй пануючих і завойовників. Германські племена і народи, войовничі і без того, знайшли тут «оправдання» для завойовницьких і загарбницьких походів на цілі століття.

Найповнішу картину цієї німецько-германської експансії на схід знаходжу у солідній і чесній науковій праці Джеймса Томпсона п. з. «Февдальна Німеччина», виданій Університетом у Шікаго, у 1928 році, а зокрема в її розділі п. з. «Навернення слов'ян».

Thompson, James Westfall: Feudal Germany, Univ. of Chicago Press, 1928. "The Conversion of the Slaves".

Праця заснована головно на самих же німецьких джерелах і треба дивуватися, що так мало із її висновків знаходимо у т. зв. «історіях світу», а навіть в історіях поодиноких народів. Період розбишачької експансії германських народів, прикритих благословеннями Риму на «святість імперії» повинен би бути забутий або прикритий.

Тимчасом: західньо-слов'янські племена і народи, надбалтійські слов'яни як і балтійські народи в обличчі смертельної загрози ставили довгий і рішучий спротив. Шлях цього спротиву позначений відомими і невідомими кривавими погромами,

паленням святинь, святих статуй, винищуванням народів і тривалими завоюваннями здобутих теренів.

«А овшім це їм зробіте: вівтарі їх порозвалюєте, а стовпи їх порубаєте на дрібні кусочки, а гаї їх посвячені вирубаєте, а різьблені їх статуї вогнем попалите» (Мойсей, V. 7. 5.).

На шляху цього походу знищення і завоювання упав у історії хоробрий нарід Прусів, а їх земля стала твердиною германізму. Кривавий тевтонський Орден Хрестоносців закує в залізні диби Литву і Литвонію. Тут ще далеко не все висунене на світло денне. Наші джерела наведені у цій праці мали засвідчувати тріумф воюючого християнізму над т. зв. «поганами». Із панегіричних історій цих походів устає перед нами всього декілька картин і декілька відомостей про їх віру. Не були вони призначені ані на звеличення, ані на свідоцтво, ані на вивчення цієї знищеної віри. Навпаки, наведені згадки мали засвідчувати славу здобичників і мудрість тих, що ведені жорстоким фанатизмом, наштовхували амбіції і жорстокість своїх князів до злочинів убивства народів і їх віри. Отже, помимо їх бажання устає перед нами струнка і монументальна велич, сонячна осяяність і надхненна вишинність віри і мудрости наших прапредків. Устає, щоб ніколи не погаснути осяйна постать Свантевита.

І те, що перше кидається у вічі при зустрічі із цим Божеством, це сама превисока і якже модерна теологія і теогонія його постаті. Підчас пізнішого цькування старої нашої предківської віри християн-

ські пропагандисти усе воювали закидом, що ця віра була примітивна, анімістична, обожнююча «мертві стовпи», чи якусь там обмежену «силу» т. зв. «природи». Ця «природа» за вченням християнського дуалізму мала бути «мертвою» і «бездушною». Т. зв. «погани» почитали, щось «мертве». Їхні статуї мали б бути самими «богами» — писаними згіржливо з малої букви.

Їх же Бог — себто Бог Християнський — як вони вчили, це мав би бути єдино-живий Бог, який мав навіть як чоловік зійти на землю, вродившись непорочно із лона матері одного народу. Так немов би вже хочби стара грецька віра не вчила про синівство Боже численних героїв від їх живих і чоловікоподібних Божеств. Щобільше численні старовинні народи, ті із великих, вірили у своє Божественне походження. Стрічаємо в історіях теогонію численних націй в історії. У тому числі українці вірили, що вони є внуками Даж-Бога. Не самим «деревом» і не самим «стовпом» був, отже, їх Дідо.

І не просто «сліпою» і «мертвою» «силою природи» був їхній Божественний Дідо, але свідомою світотворчою і животворчою Бого-Істотою, Творцем усієї Всеживої Вселенної, а в ній Людини чи нашої нації.

Алеж такими вигадками і нісенітницями зогиджували християнські апологети, чи пак пропагандисти, уявлення старовинних про Божество, і їм удалося упродовж століть закріпити такий ненауковий, недійсний і викривлений погляд про розуміння Божества старовинними дохристиянськими віруваннями. У такому образі доказом сили їх власного

Бога мало бути те, що статуї були порубані і це сталося безкарно: Дивіться! Нічого не сталося! Наш Бог дужчий! Такі «аргументи» виразно стрічаємо в наших текстах, чи теж у хроніках християнських монахів старої Руси.

Не впав вогонь із неба і не запалив землю під погромниками. Їх Бог, Єгова чи Христос сильніший! Стрічаємо часто в історії християнізму цей аргумент там, де руйнуються святині. Силу цього аргументу бачать християни сьогодні, коли то їх власні святині руйнуються в ім'я безбожницького ленінізму. Невже знищення народу і його віри є непомильною ознакою святости чи правди завойовника?!.. Тільки Шевченко пророкував, що «сонце стане і оскверненню землю спалить». Чим же ж була вона осквернена, як не злочинами насильства народу над народами?

Але не будемо ще тут розглядати філософії історії у світлі вчення про історичний карман народів. Не будемо теж увіходити в оцінку концепцій «природи» і світу в системі християнізму.

Ствердимо натомість виразно, що у світлі наведених джерел у відношенні до концепції Сванте-вита стрічаємося із Божеством високої теологічної дійсности.

Це Бог Святости, — а Святість, як я вже вказував, є основним атрибутом Бога та самою його сутністю.

«Святий Боже, Святий Кріпкий, Святий Безсмертний!» — моляться християни.

І так теж молилися вже споконвіку наші предки, а їх розуміння Святости було куди глибше, живіше

і світотворче ніж у світозаперечливій і світовідверненій системі християнізму.

Свантевит — це Бог Святости. І тут першим питанням для порівняльного вірознавства повинно бути питання, що це є Святість? Яка це Святість лежить в основі розуміння атрибуту Святости Бога? Яка її природа, бож християнська теологія знає кілька її видів чи значень.

Такого питання наука, а головню християнська теологія собі не завдала. І всупереч самій назві і істоті було «здеградовано» Божество Свантевита до типу «поганського» у жахливому спрощенні цього розуміння, із виразними елементами знецінення і зневаги.

Я вже стверджував, що Святість Свантевита не дасться вмістити у християнсько-церковне розуміння цього поняття. Може найближче ще є поняття «Санктум Августум» — “Sanctum Augustum” — себто «Святість Блаженної Щасливости», але й це поняття не віддає Активної, Космічної, Тьмоборчої Святости Свантевита. Це не стан Душі Людської чи Душі Людиноподібного Божества. Це стан цілого Всесвіту!

І вже тут треба впасти на коліна перед Космічною Величчю такого розуміння Божества. Навіть християнські теологи нашого часу пізнають, який маленький, який анахронічно обмежений у часі і просторі є той малесенький світочок, який упродовж століть затискав хочби поняття «нескінченого світу» видвигнуто в історичних часах теологією Джордана Бруна, спаленого на вогнищі після сімох літ ув'язнення за «єресь» «поширити світ».

Старовинне розуміння всесвіту нашими пра-предками було вільне від теологічних обмежень. Нескінченний Світо-Світло-Духовий Простір над нами це Сварог. Його діюча, проявлена Світло-Істо-та у нашому світлосвіті — це його Син Свантевит, чи точніше його сини із різними назвами.

Щобільше! Уже в нашому сторіччі кляється в науці наукове поняття астрофізиків, які побіч «Світу» потребують поняття ще незрозумілого для них «Протисвіту».

Це Свантевит веде якусь невидиму Космічну Боротьбу із тим «Протисвітом» модерної науки.

Дозволю собі навести тут ще додаткове джере-ло хронікаря Еббона до цих моїх стверджень теоло-гічної природи.

Було для Еббона — а також для пізніших — важливим питання, що означають три голови Три-глава у Щетині. Еббо записує вирішаючу відповідь:

“...summum eorum deum tria habere capita, quoniam tria procurat regna, id est coeli, terrae et inferni”.

(Hilferding, 167)

Один із найстарших хронікарів, ще не зіпсова-ний пізнішою пропагандою, засвідчує безпосередньо високий теологічний характер Триглава. Триглав це Бог Богів із Щетина. Це різновидність розумін-ня Свантевита, пізнаваного в іншому аспекті. Він має три голови, «бо під його владою є три держави, а саме Неба, Землі і Підземелля».

То це тобі не вітер, ані не повітря, ані не стовп, марний пропагандистичний брехуне! Це навіть не лютий Демон одного народу, що хоче цілий світ за-воювати через знищення. Ні!

Це теологічне Божество пар екслянс, що володіє трьома світами, видимими і невидимими.

Свантевит воює не з марними данцями, — але з його ворогами, з ворогами Космосу — і Психо-Космосу, — з ворогами Світла і Світу — із невидимим ворожим Протисвітом, якого існування відкривають при кінці 20-го століття. Його Кінь і Меч це тільки уявленні символи Сили Володаря Всесвіту. А цілий цей Видимий і Дійсний для нас Усесвіт є Сином Сварога.

Свантевит є також Сином Бога. Але не марним єдиним Чоловіком, якого Батько посилає на самозатрату, щоб рятувати непослушні мурашки людського роду. Сварог і Свантевит це Божества Космічного Розміру і Космічного Ладу. Людина утратила разом із старовинною вірою оце величне і світотворче відчуття величі Живого Космосу і свого в ньому місця та пов'язаности із ним.

І хоч Усесвіт сьогодні більший ніж уявляли собі наші предки, — але може він тільки більше вимірний, бо все одно вони уявляли його безконечним, — то все ж саме сьогодні схиляємо нашу горду козацьку голову в поклоні перед Божеством Всесвіту — Батьком і Сином.

Еббо, складаючи своє свідчення, напевно не здавав собі справи, що послужить воно для опрокинення пізнішої забріханости християнської пропаганди проти старої віри слов'янських народів боцімто вона була чи не найпримітивнішою в Європі. На жаль, за цією пропагандою пішли численні науковці і дослідники, які не доглянули ні глибини, ні висоти утраченої віри як душі народу, і верзли

про анімізм, примітивізм чи обожнювання самих сил природи.

Саме цю відрізану чи відрубану голову Триглава було вислано папі римському як тріумфальний трофей здобичників, як це ми читали у власних свідченнях цих варварів. Я завдав собі даремного труду шукати її в каталогах скарбів старовинного мистецтва Ватикану. Я знав, що моя праця даремна, але для наукової докладності мені потрібне було і таке ствердження. Цю відрубану голову Божества не посилали там для збереження. Вона мала бути доказом обезголовлення віри цілого народу. Історія не записує такого злочину як «деїцид», хоч вона добре знає геноцид. Але ж наші свідки добре знали, що не можна тривало опанувати Ругії, без знищення її головної святині, святині Свантевита. Це важливий досвід історії.

А найважливіший висновок для нас, для тих, що в глибині прадавності шукають міцного коріння для росту у висоту сучасної історії — це наступне.

Ми не забудемо візії Ордену триста лицарів на добірних конях, мабуть білих, що бережуть святиню, боронять у світі Правду і Волю, а разом із тим життя свого народу. Сьогодні їх завдання значно поширене, бож Лад і Законність і Гієрархію треба установити у цілому світі.

Блискуче потвердження моїх висновків про Єдино-Божество слов'янської віри у формі генотеїзму знаходжу у яскравому ствердженні Гельмольда, яке з уваги на його надзвичайну доказову вагу наводжу в оригіналі і в перекладі.

Латинський оригінал:

“Inter multiformia vero deorum numina, quibus arva, silvas, tristitias atque voluptates attribuunt, non diffitentur unum deum in celis ceteris imperitantem, illum prepotentem celestia tantum curare, hos vero distributis officiis obsequentes de sanguine eius processisse et unumquemque eo prestantiorem, quo proximiorum illi deo deorum”.

(Helmondi Chron. Slavorum, 1.83)

У перекладі:

Поміж многовидними появами Божеств, яким приписують володіння полями, лісами, жалощами чи розкошами, не бракує їм віри в Одного Бога, який у небесах володарствує над усім іншим. Цей Премогутній Бог володарує саме над небесними Істотами, а вони виконують призначені їм обов'язки; а походять вони із його крові і кожний із них тим визначніший, чим ближчий він до цього Бога Богів. (Гельмольд: Слов'янська хроніка, 183)

Не можна ясніше. Існує Один Бог, Володар на небесах і над усіма небесними Істотами. Усі вони наділені Владою над якоюсь Потугою світу — як Поля і Ліси, чи як Психологічні Потуги Страждань і Розкошів.

Усі вони є Аспектами Однієї Волі і Однієї Потуги. Найвищий Бог є Многопроявний і Многопотужний. Усі ці Божественні Істоти постали із його Єдиної Крові. Кров — це Таїнство Сімени і Розроду. Таїнство Множества і Єдності. Одне із найбільших Таїнств для всього Первісного і Теперішнього Людства.

Між цими Многovidними Божеьськими Істотами існує Гієрархія Постаня. Є ближчі до його Небесно-Висотної Істоти і є дальші походженням. Але всі вони наділені та є виявами його Божеественної Потуги (нуміна мультиформія!).

Як його звати. У моїй праці про Найвище Світло я доказав, що його людське, праслав'янське ім'я звучало «Сварог».

Найближчий його Син — Сварожич — зветься у наших текстах Свантевит. Але мав він і інші назви і інші Потугопрояви вбачали основою його назов і його Істоти. Ми пізнали Істоту Першого Сварожича, Дієвого Володаря Світів і Духової Сутности Все-світу.

Чи ж треба ясніших доказів? Гельмольд, як теж ніодин із наших авторів джерельних документацій, не був прихильником старослов'янської віри і не був заінтересований у її похвалах. Навпаки, — повторюю, — основний закид для розбивання цієї віри був раціоналістичний закид її сповидної многобожественности.

А ось стрічаємо пряме і явне як теж рідкісне чи виїмкове ствердження про саму теологію і теологічну гієрархію єдинокровних Небесних Істот, від Батька ісходящих.

Свідоцтво не є єдиним. Тут пригадаю моїм читачам і дослідникам свідоцтво Прокопія, наведене вже Костомаровим у скороченні, а мною у довшому тексті у праці про «Дунай, Дніпро і Дністер».

Пригадую:

«Вони вірять в одного Бога, творця блискавиці і громів, який є ВОЛОДАРЕМ УСЬОГО СВІТУ, і

жертвують йому волів та інші жертвоприношення».

Щобільше, Костомарову було відоме наведене місце Гельмольда, хоч наводить його тільки у нотці. Я вже стверджував, що знаменита праця Костомарова, спалена московською цензурою, заслуговує на перевидання і докладне вивчення.

Що ж бачимо? На двох кінцях слов'янського розселення у двох епохах стрічаємо те саме свідощтво про Єдино-Божество слов'ян у вигляді гено-теїзму.

У Прокопія, який мав діло із старовинним українським лицарством, висовується саме Перуновладність Істоти Найвищого Бога, його Бойова Владо-Поява у світі. Алеж і Свантевит має свого Білого Коня і Меч, щоб вів він свої бої у Небесах Найвищих. Наші історичні бої на Землі були відбиткою того Космотворчого Бою, що творить Світлий ДОБРОЛАД.

Різно називали віщуни те, що є Одне.

Ось на скелях Ірану викутий у гранітах наступний напис:

“Baga vazraka Auramazda
hya imam bumim ada
hya avam ačmana ada
hya martiyam ada”

У перекладі:

Великий Бог є Агурамазда,
який дав (створив) цю земля,
який дав це небо
який дав (створив) Людину.

Тут Найвище Божество зветься Агура-Маздою, — у молодшому тексті Аурамаздою, — а це значить Божественне Добро і Світло.

Хто ж не побачить тут поза іранською мовою ту саму Бого-Істоту, що зветься Сварог, Свантевит Агура-Мазда, чи Перун, чи ще іншими іменами.

В написі на скелях стрічаємо однак назву Баґа — Бог. І цей напис веде нас до дальших дослідів над сутністю Бога і його розуміння народами в історії людства. І це те саме, що досліди над численністю його назов і над Єдністю Многопроявних Потуг у Космосах. Мультиформія нуміна!

А в наших хроніках. Монахи, що їх писали, були так сповнені богопротивною зненавистю до старої української віри, що не залишилося нам нічого із пам'яті про них окрім декількох назов у переліченні т. зв. «Володимирових богів». І тому ми мусіли шукати слідів нашої правди і віри у чужих, хоч також ворожих джерелах.

Але є і далекий відблиск цієї правди і в одній із наших хронік, саме в місці, де при нагоді наведення Хроніки Малялі автор здобувся на вбогий коментар і поверховне зіставлення деяких грецьких назов із староукраїнськими. При цій нагоді згадує він про Сварожичів. За цією хронікою Дажбог це також Сварожич, себто син Сварога. Але розгляд цієї хроніки може бути предметом дальших дослідів, які мусили бути підготовані моїми попередніми працями відносно старослов'янської і староукраїнської віри. Будемо займатися преулюбленими Синами Сварога, однієї крові із ним та із нами, онуками Дажбога Сварожича.

БІБЛІОГРАФІЯ

Предмет наших дослідів в'яжеться нерозривно з історією північно-західньої слов'янщини. Острів лужицької культури чудом зберігся серед заливу германської експансії і з природи речі мусив бути обнятий моїми дослідями, головню мови із виразними слідами цікавих чи навіть єдинозбережених архаїзмів.

Усі ці дбайливі досліді тільки зміцнили мою тезу про основну релігійнокультурну єдність праслов'янщини і старослов'янської доби поодиноких племен і народів, навіть у пізнішій добі їх спеціалізованого розвитку. Одначе, розміри праці дозволили мені зосередитися головню на центральній проблемі праслов'янських Божеств. Тому величезну кількість опанованого матеріялу довелося залишити без обговорення. Цей матеріял можливо буде використаний у дальших студіях над фолкльором та історичною етнографією старослов'янського світу.

Бібліографія предмету — величезна. Слід ствердити, що моя праця у її майже вичерпному джерельному обґрунтовуванні була можливою тільки завдяки існуванню Британського Музею в Лондоні, супроти якого почуваю незмінний подив і вдячність.

Ті самі обмеження розміру змушують мене подати тільки найважливішу і найвужче спеціалізовану бібліографію предмету. Численні загальні праці я мусив поминути. Також мені видавалося зайвим наводити загальновідомі праці із цієї ділянки відомих і часто цитованих у бібліографіях праць

у слов'янських мовах, як от — Булатова, Анічкова, Афанасієва, Антоновича, Грінченка, Костомарова, Потєбні, Срезневського, Фамінцина, Чубинського, Гільфердінга і численних інших. Бібліографія цих творів і джерельних матеріалів повторюється в усіх загального типу наукових студіях слов'янської віри і фолкльору.

Також було неможливим у цій праці увійти в детальну дискусію із пречисленими неправильними насвітленнями чи висновками у відношенні до предмету досліджу. Я вчинив це тільки в найконецніших випадках. Подана бібліографія, головню німецьких учених, вимагає, очевидно, дбайливого обговорення, а ще більше — їх твердження — дбайливої критичної аналізи. Алеж не забудьмо, що й важлива праця Томпсона (наведена в тексті), яка широко насвітлює процес завоювання і германізації північно-західньої слов'янщини з боку германської експансії, побудована в основному на критичному насвітленні самих же німецьких джерел.

В головному мені йшлося про твердження відповідної методології предмету в дусі історичного об'єктивізму. Я подбав про важливий наголос саме на цю сторінку.

Поминаю теж у бібліографії джерельні твори прямо цитовані у тексті, щоб уникнути повторень.

Barthold, F. W., *Geschichte von Rügen und Pommern*, 1840.

Beyer, W. G., *Die Hauptgottheiten der westwendischen Völkerschaften*, 1872.

Cerny, A., *Mythiske bytosce luziskych Serbov*, Bautzen, 1893, 98.

Eggert, O., Die Wendzüge Waldemars I. und Knuts VI. von Denmark nach Pommern und Mecklenburg, Stettin, 1927.

Fock, O., Rügen'sch-pommersche Geschichten aus sieben Jahrhunderten. I., Leipzig, 1861.

Frenzel, A. M., Dissertations tres de idolis Soraborum, Wittenberg, 1691.

Frenzel, W., Vilderhandbuch der Vorgeschichte der Oberlausitz, Bautzen, 1929.

Giesebrecht, L., Wendische Geschichten aus den Jahren 789 bis 1182, Berlin, 1843.

Haag, G., Beiträge zur Quellenkritik der Lebensbeschreibungen des Bischofs Otto I. von Bamberg, 1878.

Haas, A., Arkona im Jahre 1168, Stettin, 1925.

Haas, A., Beiträge zur Kenntnis der rügenschcn Burgwälle, 1910.

Haas, A., Slavische Kultstätte auf der Insel Rügen, 1918.

Hamann, C., Die Beziehungen Rügens zu Denmark von 1168 bis zum Aussterben der einheimischen rügischen Dynastie, 1325, 1933.

Jatzwauk, J., Wendische (Sorbische) Bibliographie, Leipzig, 1929.

Mücke, Wörterbuch der niederwendischen Sprache, 2 vols., 1926-28.

Von Sommerfeld, W., Geschichte der Germanisierung des Herzogstums Pommern oder Slavien bis zum Ablauf des 13-en Jahrhunderts, 1896.

Schumann, H., Die Kultur Pommerns in vor-geschichtlichen Zeit, Berlin, 1897.

Strzygowski, J., Die altslawische Kunst. Ein Versuch ihres Nachweises, Augsburg, 1929.

Strzygowski, J., Early Church Art in Northern Europe with special references to timber construction and decoration, London, 1928.

Wehrmann, M., Geschichte der Stadt Stettin, Stettin, 1911.

Weber, L., Svantevit uns Sein Heiligtum, 1931.

Weber, L., Nachträgliches zu Svantevit, 1931.

Weber, L., Zu Eleusis und Arkona, 1934.

Wigger, F., Mecklenburgische Annalen bis zum Jahre 1966. Eine chronologisch geordnete Quellen-sammlung etc., 1869.

Wigger, F., Über die neueste Kritik des Helmholtz, 1877.

З М І С Т

	Сторінка
Космогонія Святости	5
Онтологія Святости	10
Методологічні постулати	19
Мистецьке зображення і символи	27
Про "Історію Данців" Саксонця Письменного	31
Саксонець Письменний про напад на державу Ругії та знищення святині Свантевита	39
Свідоцтво Тітмара	48
Свідоцтво Герборда	54
Юмна і Київ в Адама Бременського	69
Аркона	75
Назва Бога	85
Назва Божества "Свантевит"	98
Ономастика Ругії	123
Висновки	126
Бібліографія	139

Цю книгу Української Національної Віронауки і порівняльного релігіознавства, як і попередню "Найвище Світло" видано Вельмидостойному Проф. Володимирові Шаянові заходами Громадського Комітету. Замовлення на книгу "Найвища Святість" по ціні 2.00 дол., а "Найвище Світло" по ціні 1.00 дол. можна висилати на адресу голови Громадського Комітету: інж. Нестор Роговський
4834 St. Lawrence Blvd., Montreal 151, Quebec,
або секретаря: Лариса Мурович
1950 Glenview Road, Pickering, Ontario.

